

Forord

Jeg synes mellomkrigstiden er et svært spennende tema. Så problemet da jeg skulle velge tema var at det også er et veldig godt belyst tema. Derfor valgte jeg å skrive om OL, fordi det var et av få områder der det var mulig å gjøre noen nye funn. Dette tenkte jeg da jeg skulle velge tema til Bacheloroppgaven min, våren 2015. Da skrev jeg om ”Aftenposten sin dekning av vinterlekene i Garmisch-Partenkirchen 1936”. Jeg ville bygge videre på OL-temaet da jeg søkte meg inn i masterprogrammet. Veilederen min i både bacheloroppgaven og i masteroppgaven har vært Tore T. Petersen, og han foreslo at jeg skulle skrive om Foreign Office sin politikk mot OL i 1936 i masteroppgaven.

Så en stor takk til Tore for å ha hjulpet meg gjennom både bachelor og masteroppgaven. Han har alltid hatt døren sin oppe om jeg har hatt noen spørsmål. Han har alltid gitt ærlige, konstruktive og motiverende tilbakemeldinger gjennom denne prosessen. Tore strekker seg langt for studentene sine, og ga veiledning helt frem til målstreken. Så stor takk for hjelpen.

En stor takk til mine lesesalskamerater, som har gjort en utfordrende og lang prosess, til noen av de beste årene i mitt studieliv. Fra interne konkurranser for å presse hverandre til å møte opp på lesesalen, til irriterende rebusløp hvor bøker og PC'er har blitt gjemt, har vi sammen klart å komme oss igjennom masterprogrammet, som har resultert i 2 flott år. Så tusen takk til Andreas Torp, Espen Dagsland, Brita Petersen, Svein Kjos, Håvard Haugskott, Trude Nerland, Karoline Hauge, John Svensson og Joel Svendsen.

Til slutt må jeg gi en stor takk til faren min, Kim Larsen, som har hjulpet meg med rettskrivingen. Og til min mor og bror, Hilde Jernquist og Joakim Larsen, som har alltid gitt meg støttet og motivasjon!

Alle feil er mine egne.

Forkortelser

AAA	Amateur Athletic Association
AAU	National Amateur Athletic Union
BOA	British Olympic Association
CAB	Cabinet Minutes
FAC	Foreign Affairs Committee
FO	Foreign Office
HO	Home Office
IOC	International Olympic Committee
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei
NSRL	Nationalsozialistischer Reichbund für Leibesübungen
OL	Olympiske Løkene
SA	Sturmabteilung
TNA	The National Archives

Innholdsfortegnelse

Forkortelser	v
Innholdsfortegnelse	vii
1.0 Introduksjonskapittel	1
1.1 INNLEDNING	1
1.2 HISTORIOGRAFI	2
1.3 KILDEKRITIKK	7
1.4 PROBLEMSTILLING	8
1.5 FUNN OG BIDRAG	8
1.6 TEORI, METODE OG KILDER	10
2.0 Bakgrunns kapittel – Den politiske utviklingen og OL	15
3.0 En politisk gråsoner – diskusjoner om boikott og Vinter OL	31
4.0 Rhinland	43
5.0 Et <i>fait accompli</i> av de Olympiske Lekene i Berlin	52
6.0 Historisk etterspill og konklusjon	69
7.0 Primærkilder fra National Archives, Kew	73
8.0 Litteratur	75
8.1 SEKUNDÆRLITTERATUR	75
8.2 NETTKILDER	77

1.0 Introduksjonskapittel

1.1 Innledning

”Hands off sport, politicians.” sa Sir Noel Curtis-Bennett, en britisk representant i IOC, under en lunsj i London med det britiske ishockeylaget som forberedte seg til vinterlekene i Garmisch-Partenkirchen.¹ Dette var Sir Curtis-Bennett sitt svar til en journalist da diskusjonen om at Storbritannia skulle boikotte lekene eller ei i Garmisch-Partenkirchen og Berlin ble luftet. Debatten tok aldri av, og det var for det meste private aktører som tok opp debatten om en eventuell boikott av lekene. Offentlig hadde Foreign Office (FO) ingen intensjoner om å blande seg inn i debatten rundt lekene. Avgjørelsen skulle British Olympic Association (BOA) ta, og ikke regjeringen. Men bak kulissene ønsket Foreign Office å utforske mulighetene til å bruke lekene mot Hitler. Etter okkupasjonen av *Rhinland* så FO en større politisk fordel med å la lekene gå uforstyrret. Derfor brøt FO med politikken om å ikke blande seg inn i OL da den britiske marinen ble invitert til et uoffisielt besøk i OL sitt regattaløp og det internasjonale regattaløpet, som skulle arrangeres med bare noen uker mellomrom i Kiel.

Det var stor usikkerhet i den britiske regjeringen om sin utenrikspolitikk i 1936. Etiopia-krisen nærmet seg slutten i Benito Mussolini sin favør, noe som markerte et stort nederlag for Folkeforbundet. Det Anglo-franske forholdet var svært dårlig, hvor samarbeidet mellom statene ble svekket da *Hoare-Laval pakten*² ble lekket ut til media på slutten av 1935, og etter Rhinland-krisen i mars 1936. For Adolf Hitler var 1936 et veldig bra år hvor det meste gikk hans vei. Olympiaden var for han en stor mulighet til å vise Tyskland fra sin beste side til verdenen. Det ble lagt mye ressurser inn i lekene, og Hitler ønsket å bli oppfattet som en sterk leder som hadde fredelige intensjoner, både av utlendinger og av det tyske folket.

Min oppgave sitt tema er hvordan Storbritannias utenrikspolitikk mot Tyskland utvikler seg under de olympiske lekene i 1936. Tidsrommet for oppgaven starter fra overgangen

¹ Duff Hart-Davis, *Hitler's Games : The 1936 Olympics* (New York: Harper & Row, 1986), s. 106.

² *Hoare-Laval pakten* var et forslag på en løsning av Etiopiakrisen. Pakten gikk ut på at Italia skulle få beholde landområdene de hadde okkupert, og samtidig få økonomiske fordeler i Etiopia. Da pakten ble lekket til pressen, så det ut som at Folkeforbundet belønnet Italia for sin aggressivitet, fremfor å straffe henne. Pakten ble tegnet ut av den britiske og franske utenriksministeren, Samuel Hoare og Pierre Laval. Robert Alexander Clarke Parker, *Chamberlain and Appeasement* (New York: St. Martin's Press, 1994), s. 53.

1935/36 og varer frem til slutten av August 1936. Gjennom denne perioden bytter Storbritannia utenriksminister, Folkeforbundet svikter i Etiopia og Rhinland, den spanske borgerkrigen bryter ut, og vinter- og sommer OL ble arrangert i Tyskland. Storbritannias politikk var svært klar på at regjeringen ikke skulle ha noe å gjøre med noe med det sportslige. På grunn av at det var en turbulent periode i maktbalansen i Europa, vil fokuset i denne oppgaven ligge på om den britiske regjering sin holdning til OL endrer seg eller ikke, og i så fall hvorfor ikke.

De konservative dominerte kabinettet, og var flaggskipet for *appeasement*-politikken som ble ført mot Tyskland. Statsministeren, Stanley Baldwin, hadde en visjon for britisk diplomati sin interesse, og det var at den måtte bevare freden i Europa. Baldwin fryktet å bli dratt inn i en krig som ikke var et direkte angrep på landet, og derfor lå fokuset på diplomatiske løsninger, fremfor strenge økonomiske sanksjoner eller militære aksjoner. Baldwin var han for kollektiv sikkerhet gjennom Folkeforbundet. Han ville at stormaktene skulle samarbeide, men han var ikke forberedt til å gå til krig. Baldwin forsto at Adolf Hitler var en trussel for freden i Europa, og ønsket derfor en *flyvåpenavtale* med Tyskland, for å redusere sjansen for angrep fra luften.³ Derfor blir det naturlig å fokusere på Anthony Eden, som ble den nye utenriksministeren etter Samuel Hoare. Hvordan jobbet han for å oppnå målet om fred i Europa samtidig som Hitler startet sin aggressive utenrikspolitikk, og hvordan utviklet synet hans seg på Olympiadene.

1.2 Historiografi

Det er ikke noen mangel på studier om Storbritannia sin utenrikspolitikk mot slutten av mellomkrigstiden. Stanley Baldwin sin tid som statsminister mellom 1935 til 1937 er ikke hovedfokuset til majoriteten av faglitteraturen som omhandler *appeasement*-politikekn. Det er de siste årene før krigsutbruddet, da Neville Chamberlain satt som statsminister i Storbritannia fra 1937 frem til krigen startet i september 1939. Denne oppgaven fokuserer på et forholdsvis kort tidsrom i 1936. Derfor har det vært litt utfordrende å finne fagbøker som skriver om britisk

³ *Flyvåpenavtalen* mellom Tyskland og Storbritannia ble aldri noe av, men det var tenkt som en ny bilateral avtale med Hitler. Et eksempel på slik type avtale er *marineavtalen* fra 1935, som skulle være grunnlaget for flyvåpenavtalen. Meningen med en flyvåpenavtale var å begrense Hitler sine muligheter til å ruste opp flyforsvaret sitt. Slik at flyforsvaret kunne bare ha en viss størrelse av det britiske flyvåpenet. Avtalen skulle minske faren for angrep fra luften. Joseph A. Maiolo, *The Royal Navy and Nazi Germany, 1933-39: A Study in Appeasement and the Origins of the Second World War* (London: Macmillan, 1998), s. 31-32.

utenrikspolitikk i dette tidsrommet. Desto mer utfordrende har det vært å finne bøker som omhandler OL i 1936, og som tar for seg britisk politikk og holdninger til lekene.

Det er to forskjellige historiefelt jeg har studert til denne oppgaven. Den ene er *politisk historie* og den andre er *idrettshistorie*. Oppgaven handler ikke om sportslige prestasjoner under lekene, men den litteraturen jeg har funnet i idrettshistorie er de eneste som kobler lekene opp mot politikken som lå over Olympiaden. Jeg har notert meg gjennom mine studier at litteraturen om den britiske politikken, ikke nevner OL i det hele tatt. Jeg synes det er rart, ettersom Rhinland-okkupasjonen bare skjedde noen måneder før lekene, samt at Hitler ønsket å utsette forhandlinger rundt bruddet av *Locarnotraktaten*⁴ til etter at lekene var over. Det er ikke vanskelig å se hvor viktig lekene var for Hitler. Dette var arenaen hvor han skulle vise frem *sitt* Tyskland for verdenen. Derfor synes jeg det er rart at det ikke er noen dypere studier på hva slags konsekvenser et mislykket OL kunne ha betydd for Hitler hvis Storbritannia hadde reagert med boikott, og fått med seg andre nasjoner som for eksempel USA og Frankrike. Derfor er det også få teorier rundt hva slags utslag en boikott av lekene ville ha hatt. Jeg skulle også gjerne ha hatt noe litteratur på den økonomiske siden av lekene – om det for eksempel var noen økonomiske fordeler som Hitler ville få ved å arrangere OL, men jeg har ikke funnet noen bøker eller artikler om det.

Jeg har bare funnet tre sekundærkilder som beskriver Storbritannia sine holdninger, både politisk og sosialt til OL. *Hitler's Games* av Duff Hart-Davis, *Scoring for Britain, International Football and International Politics, 1900-1939* av Peter J. Beck, og den siste er artikkelen til Richard Holt, "Great Britain: The Amateur Tradition".⁵ Holt skriver at

⁴ I Versaillestraktaten står det at Rhinland skulle være en demilitarisert sone. I 1925 signerte Tyskland, Frankrike og Belgia under på en ny traktat som skulle sikre at Rhinland forble en buffersonne mellom Frankrike og Belgia mot Tyskland. Traktaten het *Locarnotraktaten*. Storbritannia og Italia signerte også under denne traktat som *garantiststater*, som vil si at hvis enten Frankrike, Belgia eller Tyskland bryter traktaten ved å sende inn militære styrker inn i Rhinland, ville Italia og Storbritannia stille opp med militær støtte til nasjonen som ikke brøt traktaten og ble på defensiven. Noen år senere meldte Tyskland seg inn i Folkeforbundet. Da Hitler tok tilbake Rhinland i 1936 brøt han derfor med to traktater, Versaillestraktaten og Locarnotraktaten. Frank McDonough, *Neville Chamberlain, Appeasement, and the British Road to War* (Manchester: Manchester University Press 1998), s. 18-20.

⁵ Richard Holt sin artikkel er en del av flere artikler i en bok som handler om USA, Nederland, Frankrike, Storbritannia, Norge og flere andre land sitt forhold til lekene. Og prestasjoner under OL i 1936. Boken heter *The Nazi Games: Sport, Politics, and Appeasement in the 1930s* og er satt sammen av den tyske idrettshistorikeren Arnd Krüger og William Murry.

Storbritannia sitt forhold til sport i mellomkrigstiden var sterkt preget av tradisjon, hvor forskjellige idretter ble arrangert og driftet på *amatørnivå*. Det vil si at forskjellige idrettslag ble driftet av frivillige som var uavhengige fra andre institusjoner. Derfor skulle ikke sport og politikk blandes.⁶ Ifølge Peter J. Beck, gjorde dette det vanskelig for Storbritannia sin regjering å håndtere sportsarrangementer som hadde et politisk preg over seg.

Beck bruker eksemplet av fotballkampen mellom England og Nazi-Tyskland november 1935. Kampen ble sett på som en *prøve* av hvordan lekene i 1936 ville gå – og hva slags inntrykk nazistene ville gi britene. Det var også en frykt blant offentligheten om at regjeringen ville gripe inn og avlyse kampen. Men regjeringen viste ikke hvem eller hvordan de håndtere det. Var det en sak for Home Office eller Foreign Office? Det resulterte i at regjeringen ikke gjorde noe, og det ble sette på som en seier for ”*Keep Politics Out of Sport*” debatten.⁷ Uten noen innblanding fra regjeringen side, satte det standarden til hvordan Baldwin forholdt seg til lekene – de skulle ikke blande seg inn. Hart-Davis beskriver dette som et ”huge political trick” fra Tyskland sin side. I motsetning til hva britene hadde fryktet, at nazistene skulle komme på besøk å lage bråk, hadde Tyskland ingen intensjoner om å lage kontroverser, men heller bygge relasjoner til britene og til den kommende Olympiaden. Tyskland hadde dermed klart å minske sjansene til diskusjoner om en boikott i Storbritannia til OL på grunn av sin gode oppførsel.⁸

De to mest innflytelsesrike nasjonene i sportsverden var ifølge Hart-Davis USA, på grunn av sine idrettsutøvere, og Storbritannia, på grunn av sin posisjon som grunnlegger av de fleste idrettsgrenene og sitt fokus på *sportsånd*.⁹ Holt mener at Storbritannia spilte en nøkkelrolle, og hvis enten USA eller Storbritannia ville boikottet lekene, ville Frankrike også følge etter og da ville lekene vært ødelagt.¹⁰ Men regjeringen til Storbritannia var innstilt på å beholde og følge holdningen til alt som hadde med sport å gjøre, de skulle ikke blande seg inn. Derfor startet regjeringen å besvare alle henvendelser som angikk OL om at det var et privat selskap (British Olympic Association) som hadde ansvaret for den britiske deltagelsen i Olympiaden, og at det derfor ikke angikk dem.¹¹

⁶ Arnd Krüger and W. J. Murray, "The Nazi Olympics : Sport, Politics, and Appeasement in the 1930s," (2003): s. 70.

⁷ Peter J. Beck, *Scoring for Britain : International Football and International Politics, 1900-1939* (Hoboken: Taylor and Francis, 2013), s. 151-52.

⁸ Hart-Davis, s. 85.

⁹ Ibid., s. 82.

¹⁰ Krüger and Murray, s. 74.

¹¹ Beck, s. 175.

Sir Robert Vansittart og Orme Sargent var sentrale skikkelser i Foreign Office, og begge så på Tyskland som en trussel, men de neket å bruke sport som et diplomatisk middel. En boikott av lekene måtte derfor komme fra BOA - regjeringen hadde distansert seg. Holt påpeker at regjeringen risikerte å gjøre seg upopulære og skape uro i befolkningen hvis de involverte seg inn idretts debatter. En innblanding i sport gikk også imot den todelte politikken Baldwin ønsket å føre mot Hitler. Det første var å starte opprustning og sikre seg en bred allianse som ville styrke *Locarnotraktaten*, og det andre var å inngå bilaterale avtaler med Tyskland, som den Anglo-tyske marineavtalen fra juni 1935. Slike avtaler irriterte Frankrike for de ville ikke at Storbritannia skulle gjøre avtaler med Tyskland.¹²

Et problem jeg har med boken til Hart-Davis er at han ikke bruker fotnoter. Men jeg har konkludert med at boken er troverdig, ettersom han bruker mange av mine egne primærkilder, og at både Holt og Beck henviser til han i sine tekster. Holt skriver at Hart-Davis er den eneste som skriver en hel bok om det britiske forholdet til lekene. Både politisk, sosialt og sportslig.¹³ Uansett så har det vært litt frustrerende for meg når Hart-Davis kommer med sitater som jeg gjerne skulle hatt kilden til. Et eksempel er et notat Anthony Eden skal ha skrevet. En artikkel som oppfordrer til motstand mot Tyskland og OL. Eden skal ha skrevet ”This is so interesting that I feel tempted to circulate it to my colleagues, or to some of them”.¹⁴ Mellom Hart-Davis, Holt og Beck er det relativ enighet rundt lekene og lekenes betydning. Men det er Beck som skiller seg ut med å argumentere for at Storbritannia sin regjering hadde bevist bestemt seg for å holde seg unna OL for å unngå at det gikk utover det Anglo-tyske forholdet.¹⁵

I motsetning til å finne litteratur som handlet om Storbritannia i OL i 1936, var det en lett sak å finne bøker om den britiske utenrikspolitikken i mellomkrigstiden. Robert Alexander Clarke Parker var en av de fremste forskerne på *appeasement*-politikken til Storbritannia på 1930-tallet. I boken hans *Chamberlain and Appeasement; British Policy and the Coming of the Second World War*, går han igjennom alle diplomatiske utfordringen som Storbritannia møtte på 1930-tallet. Men verken Parker eller andre historikere som har skrevet om den britiske utenrikspolitikken i mellomkrigstiden, nevner Olympiaden i det hele tatt. Det kan ha en sammenheng med hva Beck vektlegger, at det var en bevist distansering fra lekene av den

¹² Krüger and Murray, s. 72-3.

¹³ Ibid., s. 84.

¹⁴ Hart-Davis, s. 116.

¹⁵ Beck, s. 159-61.

britiske regjeringen, så derfor er ikke OL viktig i analysen av *appeasement*-politikken. Allikevel mener jeg at det burde vært en plass til lekernes betydning i det diplomatiske bildet i Europa. Etter okkupasjonen av Rhinland prøver Hitler bevist å utsette alle forhandlinger rundt Locarnotraktaten til først etter at lekene er over. Grunnen til at Hitler ville vente med forhandlingene til etter lekene, var på grunn av at da hadde ikke Folkeforbundet noe å true Hitler og Tyskland med. Dette blir også den britiske regjeringen rapportert om, så det var ingen hemmelighet. Jeg mener at forskere burde ha tatt denne faktoren med i beretningen om *appeasement*-politikken.

Litteraturen jeg har funnet om *appeasement*-politikken er uansett viktig for å forstå den britiske regjeringen i 1936. Hvem er de, og hva slags politikk ville de drive. Historikeren Philip Williamson har i sin bok *Stanley Baldwin, Conservative leadership and national values*, analysert Baldwin sitt politiske liv. Boken er ingen biografi av Baldwin sitt liv. De konservative hadde flertall i kabinettet, og i valgkampen i 1935, lovet Baldwin å øke opprustingen og støtten til kollektiv sikkerhet gjennom Folkeforbundet.¹⁶ Baldwin gjorde det fordi det var en enorm støtte til Folkeforbundet, samt kollektiv sikkerhet og nedrusting for det britiske folket. Dette kom frem etter at resultatene fra en undersøkelse kalt *peace ballot* ble publisert, bare noen dager etter at Baldwin kom til makten.¹⁷

Williamson mener Baldwin var langt mer suksessfull enn sine rivaler, som Winston Churchill, når det kom til å promotere det Konservative partiet sin politikk. Taler var viktig for Baldwin, og han brukte nasjonale verdier for å styrke partiet sin posisjon og formål. For ved å bruke nasjonale verdier i taler, appellerte han til velgere som fryktet krig.¹⁸ Williamson mener at Baldwin sin retorikk ble det moralske grunnlaget for opprustning og propagandaen mot fascismen, ved bruken av kristne verdier og uttrykk som *frihet* i taler som omhandlet fascisme.¹⁹ Men, det er en forskjell på hva Baldwin lovet, og hva han oppnådde.

I Anthony Eden sin memorandum, *Facing the Dictators* fra 1962, går han i detaljer igjennom sin politiske karriere. Eden nevner ikke i det hele tatt de Olympiske Lekene i 1936 noen steder i boken. Dette er svært interessant ettersom han var Storbritannia sin utenriksminister under lekene. Gjennom primærkildene i oppgaven vil vi se at Eden var godt

¹⁶ Philip Williamson, *Stanley Baldwin : Conservative Leadership and National Values* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), s. 51.

¹⁷ McDonough, s. 24.

¹⁸ Williamson, s. 336.

¹⁹ *Ibid.*, s.358-61.

oppdatert om lekene. Han fikk rapportert at Hitler ville utsette de nye *Locarnoforhandlingene* til etter OL var over. Eden never ikke dette i sitt memorandum når han redegjør for samtalen med Tyskland.²⁰ Hvorfor er vanskelig å si. Det kan kanskje være så enkelt at Eden ikke ser på lekene som viktig i hans narrativ. Eller det kan være et tema han ikke helt vet hvordan han skal ta opp. For inntrykket gjennom oppgaven er at Foreign Office ikke viste hvordan de skulle forholde seg til OL. Eden viste ikke det i 1936, og heller ikke i 1962. Uansett hva grunnen er til hvorfor han ikke nevner OL, er det en bevist vurdering, for med Rhinland og *Locarnoforhandlingene* hadde han nok grunner til å nevne lekene.

Min vurdering av historiografien er at akademikeren som har skrevet om *appeasement*-politikken gjør en feil ved å ikke nevne OL i deres beretning om Storbritannia sin utenrikspolitikk i mellomkrigstiden. Grunnen til det er at jeg mener at FO hadde en politikk ovenfor OL. Jeg mener at FO prøvde å bruke OL som et politisk virkemiddel til å få på plass en ny bilateral avtale med Tyskland, *flyvåpenavtalen*. Først ble det luftet internt i FO om å bruke OL som et pressmiddel mot Hitler, ettersom Føreren la mye prestisje inn i lekene. FO går ikke i denne retningen, men det viser at FO var klar for å bruke OL om nødvendig i en politisk kontekst. Etter Rhinland endrer den politiske situasjonen seg, og FO ser derfor også annerledes på britisk deltagelse i OL. *Appeasement*-politikken til Storbritannia var etter min mening en metode britene brukte for å begrense Hitler gjennom bilaterale avtaler, som marineavtalen i 1935, for å gjøre mulighetene for krig mye mindre. Derfor var det mye viktigere for FO at det britiske laget deltok i lekene for å ikke forverre situasjonen mellom Tyskland og Storbritannia, slik at en ny avtale kunne komme på plass. Nemlig en *flyvåpenavtale*.

1.3 Kildekritikk

Richard Holt mener at Orme Sargent ikke ville bruke sport som et våpen mot Hitler.²¹ Ifølge mine kilder er dette feil. Det var personer i Foreign Office som ønsket å bruke OL som et våpen mot Hitler. Orme Sargent var den som først nevner å utforske mulighetene om å bruke OL som et *våpen* mot Hitler. Det blir aldri noe handling ut av disse diskusjonene, men det viser at det var personer i FO som ønsket å bruke OL mot Hitler.

²⁰ Anthony Eden, *Facing the Dictators; the Memoirs of Anthony Eden, Earl of Avon* (Boston: Houghton Mifflin, 1962), s. 347-54.

²¹ Krüger and Murray, s. 72.

Jeg er enig med Beck at FO hadde en politikk mot OL som gikk på å holde seg unna OL for å ikke sabotere Anglo-tyske relasjoner. Men Beck vinkler det som om FO var redd for hvordan offentligheten ville ha reagert hvis de blandet seg inn i diskusjonen av en boikott, og derfor holdt de seg unna. Min tolkning av kildematerialet er at FO var svært bevisst på at de ikke skulle bruke pressen, og de fryktet at dem litt, men grunnen til at de først ikke involverte seg var av politisk interesse for å muliggjøre en bilateral avtale om flyvåpen med Tyskland. For å oppnå det måtte ikke FO provosere Hitler. Så grunnen til at FO ikke involverte seg, var ikke på grunn av frykt for offentligheten og pressen.

Å dra trådene mellom sekundærlitteraturen om *appeasement*-politikken og primærkildene mine har vært en prosess hvor jeg må ha tatt flere runder med meg selv og veileder. Derfor var jeg skuffet da jeg startet å lete etter sekundærlitteratur om *appeasement*-politikken til Storbritannia, og fant nærmest ingen som nevnte mitt tema. Dette har gjort det utfordrende å få en dybde i oppgaven. Ettersom kildematerialet som nevner OL fra National Archives er svært begrenset, hadde flere sekundærlitteraturer om *appeasement*-politikken og OL hjulpet mye. Jeg håper derfor at denne oppgaven kan åpne for en ny tolkning av Storbritannia sin *appeasement*-politikk i 1936, og FO sin politikk mot OL.

1.4 Problemstilling

Storbritannia hadde en klar holdning ovenfor de Olympiske lekene. De skal ikke blande seg inn i deltagelsen til det britiske laget, det skulle være et privat initiativ. Dette er en bevisst politikk britene fører mot lekene, for å ikke provosere eller ødelegge forholdet til Tyskland. Men, dette er en politisk holdning Storbritannia velger å ta i 1935. I perioden frem til sommerlekene i Berlin bytter Storbritannia utenriksminister, Folkeforbundet feiler i Etiopiakrisen, Tyskland bryter med *Locarnotraktaten* og rykker inn i Rhinland, og den spanske borgerkrigen starter. Oppgaven skal derfor svare på om det er et brudd eller kontinuitet i FO sin politikk mot OL i 1936.

1.5 Funn og bidrag

For å kunne legge frem funnene og bidragene i denne oppgaven er det viktig å få lagt til grunn hva *appeasement*-politikken til Foreign Office var. Kort forklart er *appeasement*-politikk en

diplomatisk metode for å oppnå en rettferdig og fredelig løsning i internasjonale uenigheter, uten å måtte ty til en væpnet konflikt.²² Det er ingen andre tidligere som har koblet *appeasement*-politikken til FO dirkete opp mot OL, så derfor har jeg ikke noen andre tolkninger å sammenligne med som er knyttet opp dirkete til mitt tema. Tolkningen av *appeasement*-politikken i denne oppgaven er at Storbritannia prøvde å få på plass *bilaterale* avtaler med Tyskland for å begrense opprustningsmulighetene til Hitler for å hindre krig. Et eksempel på en slik bilateral avtale er marineavtalen mellom Storbritannia og Tyskland i 1935²³. Det er en slik oppfatning av *appeasement*-politikken denne oppgaven vil ha.

Funnet i oppgaven er at FO ønsker å bruke OL som et politisk middel til å få på plass en ny bilateral avtale med Tyskland. Foreign Office fryktet luftangrep i en potensiell krig, og derfor ønsket de seg en *flyvåpenavtale* med Tyskland, for å ha større kontroll på Hitler sin opprustning av flyvåpenet. Etter Rhinland må FO også prøve å få en ny Locarnotraktat på plass for å begrense Hitler sine muligheter til å angripe Frankrike eller *the low countries*²⁴. For å få på plass en slik avtale måtte Foreign Office ikke provosere Hitler, og da var det viktig å ikke blande seg inn i diskusjonene om boikott av OL. Politikken FO førte mot OL var delt inn i to faser.

Den første fasen var før og under vinterlekene i Garmisch-Partenkirchen, da FO offentlig distanserte seg fra alle samtaler om boikott om lekene, men samtidig diskuterer internt om de skulle ”oppfordre” BOA til å boikotte lekene. Dette ville de gjøre i kulissene, for å unngå at det skulle komme ut til pressen. Grunnen til at FO ønsket en boikott av lekene var fordi de prøvde å eksaminere hva slags pressmiddel OL kunne bli brukt til. De viste at lekene var svært viktig for Hitler, så derfor drøftet de hva slags *våpen* en eventuell boikott av lekene kunne være. Derfor opererte FO i en gråsoner hvor de offentlig prøver å distansere seg fra lekene, mens de i kulissene ønsker å påvirke BOA til å boikotte lekene. På grunn av den britiske tradisjonen når

²² Michael G. Fry, Erik Goldstein, and Richard Langhorne, *Guide to International Relations and Diplomacy* (London: Continuum, 2002), s. 385.

²³ I juni 1935 signerte Storbritannia og Tyskland under en marineavtale, som ga Tyskland lov til å ha en størrelse på marinen som tilsvarte 35 prosent av den britiske flåten. Dette var en avtale som var ment for å begrense størrelsen på Hitler sine opprustningsmuligheter i marinen. Teknisk sett ble den fremtidige tyske flåten redusert fra 35.000 tonn til 25.000 tonn per fartøy, og krysserne ble redusert fra 10.000 tonn til 7.000 tonn per fartøy. Dette viser hvordan Storbritannia ønsket å både begrense størrelsen på marinen til Tyskland, men også begrense de tekniske aspektene i fartøyene som Tyskland kunne ha. Håvard Langklep, "Britisk Flåtepolitikk Og Den Anglo-Tyske Flåteavtalen Av 1935" (Hovedoppgave i Historie, NTNU, 2003), s. 83.

²⁴ *Low countries* er Luxemburg, Belgia og Nederland.

det det kom til å skille politikk og idrett, ville FO da fremstå som nøytral i saken, mens de ønsket å presse privataktrører for å få igjennom en boikott.

Den andre fasen var etter okkupasjonen av Rhinland 7 mars 1936. Da Tyskland inviterte den britiske marinen til å delta i OL sitt regattaløp og det internasjonale regattaløpet som skulle avholdes i Kiel i august 1936. Det internasjonale regattaløpet gikk hvert år, og marinen hadde avslått hvert år. Men i 1936 sender FO marinen til å delta i begge løp. FO startet i kulissene å presse BOA til å delta i lekene.²⁵ Dette skiller seg ut fra den første fasen, for da bare drøftet FO om de skulle starte å oppfordre BOA til å boikotte, men de tok aldri kontakt. En annen viktig faktor som skiller seg fra den første fasen, er at FO ikke lenger ønsker en boikott av lekene. Tvert imot, FO ønsker i den andre fasen å presse BOA til å delta i lekene. Grunnen til at FO skiftet holdning til britisk deltagelse i OL, var at i den første fasen ønsket FO å bruk OL som et *våpen* mot Hitler, men etter Rhinland hadde den politiske situasjonen forandret seg, og en boikott av lekene ville vært mer ødeleggende for de politiske målene til FO som etter Rhinland var å få på plass en ny Locarnoavtale og en flyvåpenavtale med Tyskland.

At FO startet i den andre fasen å presse BOA til å delta i lekene er et klart brudd på den britiske utenrikspolitikken mot OL, og den britiske sportstradisjonen. FO var ikke redd for å bruke OL som et politisk virkemiddel, men ville samtidig prøve å opprettholde fasaden om at politikken holdt seg unna idretten. FO håpet å bruke OL til å få på plass en ny avtale med Tyskland. Dette funnet åpner for en ny tolking av lekene i en politisk kontekst, og er en ny brikke i *appeasement*-politikken til Storbritannia i mellomkrigstiden. (Fry, Goldstein, and Langhorne 2002)

1.6 Teori, metode og kilder.

Denne oppgaven er i utgangspunktet under fagfeltet *politisk historie*. Hovedfokuset ligger på Foreign Office, men oppgaven vil også vise til flere andre aktører og deres valg. I denne oppgaven er det tre forskjellige temaer som må redegjøres hver for seg for å gi oppgaven dybden til å forklare hvorfor OL i 1936 var en viktig hendelse i Storbritannia sin *appeasement*-politikk. For de forskjellige temaene inneholder forskjellige aktører, som ikke handler uavhengig fra

²⁵ Kevin Jefferys, *The British Olympic Association : A History* (Basingstoke: Palgrave Macmillan UK, 2014), s. 62.

samfunnet rundt seg. De forskjellige aktørene har et handlingsrom som blir begrenset og påvirket av forskjellige faktorer, som sosiale, kulturelle og samfunnsmessige.²⁶

Det første temaet er Storbritannia sin politiske situasjon i 1936, som var preget av politiskskandale i Hoare-Laval saken og et svakt samarbeid med Frankrike. Det andre er Tyskland sin situasjon, hvor Hitler viser stålkontroll over sine fanatiske tilhengere for å unngå en voldsbølge mot jøder mens OL blir arrangert, samtidig som han gjenvinner Tyskland sin suverenitet over egne grenser ved å ta tilbake Rhinland og bryte med *Locarnotraktaten*. Den tredje og siste er Storbritannia sin holdning til idrett og sport, hvor det er viktig å redegjøre for hvorfor Foreign Office ønsker å holde seg unna alt som har med idrett og sport, men samtidig hvorfor de ikke klarer å la være og blandet seg inn i idrett og sport i 1936.

Utfordringen er at det er få som tidligere har skrevet om politisk historie knyttet opp til et sportslig arrangement. Det er nok av akademiske bøker om Nazistene sitt OL, men mesterskapet var arrangert under et totalitært regime, og da er det lett å finne de direkte koblinger mellom idrett og stat. Men i Storbritannia sitt tilfelle i 1936, er det mellom stat og en privat aktør. I utgangspunktet etter den britiske tradisjonen mellom idrett og politikk, skulle OL bli regnet av staten som en *periferi-hendelse* i politisk kontekst. Men i OL 1936 var dette ikke tilfellet. Foreign Office var svært opptatt av hva som skjedde rundt diskusjonene om en boikott av lekene, og hva som skjedde i Tyskland under lekene samtidig som de prøvde offentlig å holde avstand fra alle diskusjonene om OL. Grunnen til at det ikke har vært flere som har skrevet om dette temaet er kanskje fordi det er en kombinasjon av politisk- og idrettshistorie, og havner derfor mellom to disipliner, mellom *politiskhistorie* og *kulturhistorie*. En annen viktig grunn er at det er et begrenset utvalg av kilder om Foreign Office sin politikk rundt OL i 1936.

Jeg har en *kvalitativ og hermeneutisk* tilnærming til primærkildene min.²⁷ Primærkildene mine er hentet fra *National Archives*, ved Kew i London under et arkivbesøk i våren 2016. Kildene som man finner i National Archives er organisert etter en referansekode. Første er det koden til departementet. I dette tilfellet er det FO (Foreign Office). Etter FO er det et serienummer. Dette serienummeret svarer til forskjellige byråer innenfor departementet. Tilslutt er det et plasseringsnummer som viser plasseringen til kilden.

²⁶ Knut Kjeldstadli, *Fortida Er Ikke Hva Den En Gang Var : En Innføring I Historiefaget* (Oslo: Universitetsforlaget, 1999), s. 32-5.

²⁷ *Ibid.*, s. 183.

Kildene jeg har hentet fra National Archives utgjør empirien min i teksten. Utfordringen har vært at det er så få kilder som handler om akkurat mitt tema, noe som har gjort at jeg må bruke Anthony Eden sitt memorandum, *Facing the Dictators* fra 1962, for å gi kildene i empirien en større kontekst. Eden nevner ikke OL i memorandumet sitt en eneste gang, men hans skildring av situasjonene i Etiopia, Hoare-Laval krisen, Rhinlands-krisen, Anglo-franske forholdet, vil gi en dypere dybde i empirien. En utfordring med memoaret er i hvor stor grad man skal stille seg kritisk til Eden sin versjon av de forskjellige hendelsene. Det hadde gått tiår etter hendelsene før han skrev boken. Derfor må man stille seg kritisk til hans narrativ. Han skriver utelukkende i et *retrospektivt* syn. Et spørsmål som for denne oppgaven blir mer spekulativt, er hvorfor han ikke nevner OL i sin memoar? En grunn til at han ikke nevner OL kan være at han føler han feilet på området, ettersom det ikke ble noen flyvåpenavtale med Tyskland, eller en ny *Locarnotraktat* mellom Locarnomaktene.

OL i 1936 var også preget av mye propaganda, og betegnes som Nazi-OL. Eden var kanskje flau over at Storbritannia var en del av den propagandaen ved å delta i lekene uten engang å prøve og boikotte lekene. Tvert i mot ville FO at lekene skulle gå uforstyrret, for det ville være politisk gunstig i forhandlingene med Tyskland om en *flyvåpenavtale*. Den britiske ambassadøren i Berlin, Sir Eric Phipps, var irritert over diskusjonene om boikott og mente det var en idiotisk vei å gå. Andre kilder viser også at det var andre i Foreign Office som ikke var så begeistret over diskusjoner om boikott av lekene. Og mangelen på oppfølging av FO om OL reflekterer godt deres holdning til lekene, men også deres politikk ovenfor lekene.

Oppgaven er kronologisk skrevet, og vil starte i sommeren 1935 og vare frem til 18. august 1936, da den siste rapporten til FO om OL kom inn. Tidsrommet til oppgaven er følgelig begrenset. Oppgaven vil ikke fokusere på Hoare-Laval skandalen, eller på det Anglo-franske forholdet utover i 1936. Hovedfokuset vil ligge på FO sitt forhold til OL. Kolonier er også et tema som blir tatt opp som et krav i Hitler sin *Fredsplan* etter Rhinlands-okkupasjonen, men dette temaet blir ikke vektlagt i denne oppgaven. Fokuset ligger på andre krav som Hitler kom med, som ønsket om å få på plass en *flyvåpenavtale* med Storbritannia som igjen er noe Storbritannia selv ønsker.

Hovedmengden av kildematerialet er hentet fra Foreign Office korrespondanse som ligger under koden FO 371. Her er det et bredt spekter av kilder fra FO mellom 1906 og 1966. FO 371/19940 er referansekoden til alle korrespondanserapportene om OL i 1936, og utgjør hovedinnholdet i empirien. Originaldokumentene til Anthony Eden sine dokumenter fra hans

tid som utenriksminister ligger i universitet i Birmingham. Der ligger de i katalogen *Avon papers* som inneholder dokumenter fra Eden sitt politiske og private liv. National Archives har fått tilgang og digitalisert en stor mengde av Eden sine dokumenter fra hans tid som utenriksminister. De er tilgjengelig på nettsiden til National Archives, og ligger under koden FO 954.²⁸

²⁸ <http://www.nationalarchives.gov.uk/help-with-your-research/research-guides/sir-anthony-edens-private-office-papers-1935-1946/>

2.0 Bakgrunns kapittel – Den politiske utviklingen og OL

British policy in 1934-6 can be described as ‘the search for an Anglo-German entente backed by the use of an efficient bomber air force capable of acting as a deterrent’.²⁹

Tyskland fikk tildelt OL da Weimarrepublikken satt med makten, men etter at Hitler tok over i 1933, startet det diskusjoner i Internasjonale Olympiske Komiteen (IOC) om OL burde bli flyttet, og tanken om å boikotte lekene startet vokste frem i land som USA. Hitler sin brutalitet kom til syne etter *De lange knivers* natt i 1934, da Hitler fengslet og henrettet personer i Tyskland som han så på som *indre fiender*. Hitler ønsket politisk hegemoni over hele landet og etter han hadde oppnådd det, ønsket han å ødelegge Versaillestraktaten fra 1918. Storbritannia sin befolkning støttet kollektiv sikkerhet gjennom Folkeforbundet, men forbundet feilet med å stanse Mussolini i Etiopia. I desember 1935 måtte Samuel Hoare gå av som utenriksminister etter at *Hoare-Laval pakt* ble lekket ut til media. Dette var et stort nederlag for Folkeforbundet, og det Anglo-franske forholdet ble dårligere etter hendelsen, som førte til at Mussolini ikke ble stanset.

Hitler ville gjenopprette Tyskland sin politiske suverenitet innenfor sin egen grense, og han ville la tyske tropper marsjere inn i det demilitariserte området i Rhinland. Dette gjorde Hitler 7. mars 1936. Anthony Eden hadde tatt over som utenriksminister for Storbritannia, og han ønsket å få på plass en ny avtale mellom Tyskland og Frankrike om en demilitarisert område, men også å få til en *flyvåpenavtale* med Hitler. Formålet med dette kapittelet er å gi leseren en oversikt over den politiske situasjonen i Europa da lekene ble arrangert. Kapittelet vil starte med da Tyskland ble tildelt lekene i 1931, og det vil også ta for seg hendelsene som skjedde under lekene for å gi empirien med dybde i senere kapitler. Fokuset er todelt, ettersom det er svært få historiebøker som skriver om den sportslige begivenheten og det politiske bildet i 1936. Jeg har derfor valgt å prøve å flette de inn i hverandre slik at leseren vil få en kronologisk oversikt over hendelsesforløpet, samt hvordan den politiske situasjonen i Europa kan bli knyttet opp til OL i 1936.

²⁹ David Reynolds, *Britannia Overruled : British Policy and World Power in the Twentieth Century* (London: Longman Publishing Group, 2014), s. 117.

For å forstå hvorfor Foreign Office i utgangspunktet ikke skulle engasjere seg i diskusjonene rundt OL, er det viktig å forstå sportstradisjonen i Storbritannia. Storbritannia sitt forhold til sport og idrett i mellomkrigstiden var kraftig preget av *sportsåndkulturen*. Idretten skulle ikke være profesjonelt organisert, men alle utøvere som ble definert som *profesjonelle* med tanke på at de var de beste utøverne eller spillerne innenfor en idrett eller sport, var kun organisert gjennom *amatørklubber*. En amatørklubb var en skole eller et universitet, for eksempel Cambridge og Oxford. Det var allikevel en overordnet organisasjon som hadde ansvar for å overse alle britiske utøvere i verden. Denne organisasjonen het *Amateur Athletic Association (AAA)*.³⁰

AAA er bare et registreingsorgan som hadde kontroll over alle britiske utøvere. Organisasjonen som hadde ansvar for britisk deltagelse i de Olympiske Lekene het *British Olympic Association (BOA)*. Organisasjonen ble stiftet i 1905. Generalsekretæren for BOA under OL i 1936 var David Cecil, Lord Burghley, som bare var 31 år da han ble leder for BOA i 1936. To andre sentrale skikkelser i BOA var Clarence Bruce, eller Lord Aberdare, som tjenestegjorde under første verdenskrig, og Sir Frankcis Noel Curtis-Bannet. På et tidspunkt var han medlem av hele 60 forskjellige sports-organisasjoner, inkludert BOA. BOA hadde under en debatt i 1934 gjort det klart at politikk og idrett skulle ikke blandes. Men da sommerlekene i Berlin nærmet seg i 1936, startet det en debatt om Storbritannia burde boikotte lekene på grunn av jødeforfølgelsene i Tyskland. Curtis-Bannet angrep de som prøvde å blande politikk med idrett, mens Bruce prøvde å minne på kritikerne på at IOC hadde fått forsikringer om at jøder skulle få representere Tyskland under lekene.³¹ Det var også BOA sitt ansvar å finansiere det britiske laget i lekene.

I 1931 bestemte den Internasjonale Olympiske Komiteen at sommerlekene i 1936 skulle gå til Tyskland. Lekene skulle holdes i Berlin fra 1 til 16 august. OL ble tildelt Tyskland da Weimarrepublikken satt med makten, men 30.januar 1933 kom Adolf Hitler til makten. Ifølge reglene til IOC er det vertsbyen sin oppgave å organisere lekene, ikke regjeringen.³² Men det hindret ikke Hitler og hans parti, *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP)*, i å sette sitt preg på lekene, og som følgelig ble dominert av nazistisk propaganda. I utgangspunktet var ikke Hitler eller andre nazitopper interessert i sport. Hitler selv skal ha hatt et fremmed

³⁰ Krüger and Murray, s. 70.

³¹ Jefferys, s. 13-17, 60-62.

³² Gerald P. Schaus and Stephen R. Wenn, *Onward to the Olympics : Historical Perspectives on the Olympic Games* (Waterloo, Ontario: Wilfrid Laurier University Press, 2007), s. 227.

forhold til sport, og boksing var den eneste sporten han hadde en viss interesse for. Det var propagandaministeren, Josef Goebbels, som så muligheten Hitler og nazismen hadde ved å arrangere lekene. OL var den perfekte scenen å vise frem tysk organiserings talent og en fysisk sterk *rase*.³³

Da Hitler kom til makten kontaktet IOC sin president, Henri de Baillet-Latour, den nye tyske regjeringen for å forsikre seg om at utøvere som var jødiske, fargede eller andre *raser* ville bli likestilt under lekene. Hvis ikke Hitler kunne garantere for å bevare ”den olympiske ånd”, ville lekene bli flyttet fra Berlin. Hitler ga etter for IOC sine krav. IOC bestemte seg da at Tyskland også skulle få arrangere de Olympiske Vinterlekene samme år. Vertsbyen ble Garmisch-Partenkirchen, og lekene skulle vare fra 6 til 16 februar 1936.³⁴

Hitler jaktet politisk hegemoni over hele Tyskland etter at han kom til makten i 1933. Det gikk også ut over idretten. Alle idretter skulle være i tråd med nazismens premisser. 30. januar 1934 ble all organisert sport i Tyskland lagt under *Nationalsozialistischer Reichbund für Leibesübungen* (NSRL), og organisasjonen ble ledet av *Hans von Tschammer und Osten*. Utøvere som ikke var i tråd med ideologien til NSRL ble utestengt fra idretten. Dette gikk ut over jøder, kristne³⁵ og kommunister.³⁶ Hitler skjønnte at segregering av utøvere på grunnlag av forskjellige *raser* og tro, ville starte debatter hos andre nasjoner om å boikotte lekene. Derfor var Hitler innstilt på å blidgjøre IOC med å demonstrere at de støttet de Olympiske prinsippene ved å tillate jødiske utøvere til å delta i lekene.³⁷ I sin jakt på total kontroll over Tyskland, startet Hitler i 1934 prosessen med å fjerne *indre fiender*. Store utrenskningsaksjoner ble satt i gang, for eksempel *De lange knivers natt*, 30. juni 1934, hvor lederen til SA, Ernst Röhm, ble drept.

³³ Allen Guttman, *The Games Must Go On : Avery Brundage and the Olympic Movement* (New York: Columbia University Press, 1984), s.62, 65.

³⁴ Mario Kessler, "Only Nazi Games? Berlin 1936: The Olympic Games between Sports and Politics," *Socialism and Democracy* 25, no. 2 (2011): s. 126-7.

³⁵ Kristne ble også rapportert forfulgt i Tyskland. Dette kommer til uttrykk av Biskopen til York, William Ebor, som er bekymret for de kommende lekene, med tanke den religiøse forfølgelsen i Tyskland. Ebor kontakter BOA, og de sender et brev til Hitler der de ber om forsikring om at kristne ikke skal bli forfulgt under lekene. Yacht Racing Association til FO, Religious persecution in Germany, 27 Mai 1935, FO 371/18864/4324

³⁶ Anson Rabinbach and Sander L. Gilman, *The Third Reich Sourcebook* (California: University of California Press, 2013), s. 695.

³⁷ Kessler, s. 136.

Individer som Hitler så på som en trussel ble satt i fengsel eller likvidert. Ingen skulle lenger true Hitler sitt politiske hegemoni over Tyskland.³⁸

Maktbalansen i Europa endret seg etter at Hitler kom til makten i 1933. Frem til da hadde Frankrike vært den dominante staten etter 1918. Storbritannia var mer interessert i å ruste ned hæren sin etter første verdenskrig. Frankrike var avhengig av opprettelsen småstater i Øst og Sentral-Europa for å prøve å bevare at Tyskland forble en svak stat. Russland var ikke den samme staten som i 1914, noe som gjorde det viktig for Frankrike å ha et godt forhold til de nye småstatene i Øst- og Sentral-Europa.³⁹ Frankrike ville også sikre sin egen grense mot Tyskland. Versaillestraktaten fra 1918 hadde gjort det forbudt for Tyskland å bygge festninger eller ha militære styrker i området *Rhinland*. I 1925 signerte Weimarrepublikken frivillig under Locarnotraktaten, som skulle sikre at Rhinland forble demilitarisert.⁴⁰

Da Hitler kom til makten hadde han som mål å ødelegge Versaillestraktaten, berolige Polen, isolere Frankrike og unngå konflikter med Storbritannia. Storbritannia trodde at med diplomati kunne de sikre freden i Europa og stabiliteten i verden uten å bruke makt gjennom militære aksjoner. Hitler hadde allerede før han kom til makten, kritisert Versaillestraktaten offentlig og spesielt pekt på at restriksjonene rundt opprustningsmuligheter satte Tyskland i en svært sårbar posisjon. Weimarrepublikken delte denne kritikken mot Versaillestraktaten, og ønsket like rettigheter til opprustning som Frankrike og Storbritannia. Kritikken førte til nedrustningskonferansen i 1932 i Geneva, hvor Anthony Eden, som da var *undersekretær* i utenriksdepartementet, var en av de mest entusiastiske rundt samtalene, for å prøve å begrense Tyskland sine opprustningsmuligheter. Han ønsket å få på plass en flyvåpenavtale med Tyskland for å begrense deres muligheter til å angripe Storbritannia.⁴¹

Hitler startet å ruste opp militæret etter han kom til makten, og han trakk Tyskland ut av Geneva konferansen og Folkeforbundet allerede i oktober 1933. Anthony Eden mente at Storbritannia sto igjen med tre alternativer etter at konferansen brøt sammen. Det første var å tvinge Tyskland med makt å stanse opprustning. Andre valget var å gi opp nedrustningsamtalene helt, og det siste var å gjøre et forsøk på å komme med en

³⁸ Ian Kershaw, *Hitler: Overmot Og Nederlag, En Biografi* (Oslo: Historie & Kultur, 2008), s. 335-6.

³⁹ Maurice Cowling, *The Impact of Hitler : British Politics and British Policy, 1933-1940* (London: Cambridge University Press, 1975), s. 63.

⁴⁰ McDonough, s. 18-20.

⁴¹ Cowling, s. 64.

nedrustningsavtale med Tyskland og prøve å presse Tyskland til å gjenoppta sin deltagelse i Geneva konferansen.⁴² Storbritannia gikk for det siste alternativet. Etter et møte med Hitler i februar 1934, var Eden overbevist om at Hitler ønsket å samarbeide med andre stater om å komme frem til en enighet til en rustningsavtale. Eden ble i stedet mer skeptisk til Frankrike ettersom han følte at han ikke viste om de ville akseptere en avtale med Tyskland. Frankrike sa seg ikke villig til å akseptere noen avtaler med Tyskland, fordi de mente at det satt Frankrike sin egen sikkerhet i fare. Frankrike ønsket også at Storbritannia skulle støtte Frankrike hvis Tyskland gikk til angrep, men Storbritannia var ikke interessert i en allianse med Frankrike.⁴³

Tidlig på året i 1935 møtte daværende britiske statsminister Ramsay MacDonald, og Anthony Eden og Stanley Baldwin, den franske statsministeren Pierre-Étienne Flandin, og utenriksminister Pierre Laval i London. De diskuterte den økende faren for luftangrep. Dette var første gang det ble nevnt om en *flyvåpenavtale*. Avtalen handlet da om en pålagt assistanse mellom nasjonene om å støtte landet som ble angrepet fra luften. Frankrike var for det, men kom med et forslag om å møte Tyskland sitt krav om at klausulene i Versaillestraktaten til slutt skulle forsvinne. Eden mente at det ville være feil å gi Hitler den muligheten til å ruste opp til sin fulle styrke.⁴⁴

Frankrike og Storbritannia kunngjøre allikevel på begynnelsen av 1935 at de fordømte ensidig opprustning. De ønsket allmenne restriksjoner rundt opprustning og å få på plass en luftvåpenavtale for å minske faren for aggresjon fra luften. Men samtidig som Storbritannia kungjorde dette, hadde de startet sin egen opprustning. Storbritannia sin utenriksminister, sir John Simon og Anthony Eden, var invitert til samtaler i Berlin 7 mars. Noen dager før hadde Parlamentet offentliggjort en regjeringsutredelse hvor det kom frem en kunngjøring om å øke militærutgiftene på grunn av usikkerheten i Europa, og følgelig ble møtet avlyst. Bare noen dager etter at besøket skulle ha funnet sted, kunngjorde Göring at Tyskland hadde opprettet et tysk luftvåpen - Luftwaffe. Sommeren 1935 offentliggjorde også Hitler at verneplikten i Tyskland ville bli gjeninnført.⁴⁵ Dette var klare brudd på Versaillestraktaten. Tyskland hadde ikke et luftvåpen, det var en løgn fra Göring.⁴⁶ Men det satte fart i regjeringen til Storbritannia.

⁴² Eden, s. 47.

⁴³ Parker, s. 17-9.

⁴⁴ Eden, s. 124.

⁴⁵ Kershaw, s. 356-7.

⁴⁶ Williamson, s. 49.

Simon og Eden fikk tilslutt møtet med Hitler senere i mars. De hadde vist stor forhandlingsvilje og var fast bestemt på å opprettholde freden på bekostning av solidaritet med Frankrike.⁴⁷

Hitler krevde retten til å ha et like stort flyvåpen som Frankrike sitt, hvis Storbritannia rustet opp sitt flyvåpen til Frankrike sin størrelse. Hvis Storbritannia fikk dratt ned Frankrike sin størrelse til sin egen, ville Tyskland akseptere den størrelsen også. Det var uklart på det tidspunktet hvor stort Tyskland sitt flyvåpen var, men det ble antatt av FO å ikke være så stort. Hitler ville bare signere en flyvåpenavtale hvis det ikke var noen begrensinger om størrelsen til flyvåpenet. Dette kunne ikke FO akseptere.⁴⁸ Tyskland startet og kommet med enda større krav om opprusting. Eden så på det tidspunktet mer alvorlig på en *marineavtale* enn en *flyvåpenavtale*. Det gjorde han fordi det ville vært mye dyrere for Storbritannia å utvide marinen enn hva det var å ruste opp flyvåpenet sitt. Allikevel var det en økende frykt for angrep fra luften. Både Storbritannia og Tyskland ønsket en *flyvåpenavtale*. FO fryktet at Tyskland ville ruste opp til det punktet at de var blitt så sterke at en *flyvåpenavtale* ble mindre ettertraktet. Frankrike derimot fryktet mer Tyskland på land, derfor fryktet de at en flyvåpenavtale ville gjøre forhandlinger om restriksjoner på landstyrkene vanskeligere.⁴⁹

Frankrike hadde gjennom 1920-tallet beskyttet seg selv ved å inngå avtaler om gjensidig beskyttelse, med land som lå rundt Tyskland. Polen, Tsjekkoslovakia og Romania. Tanken bak avtalene var å skape en potensiell tofrontskrig mot Tyskland hvis de angrep Frankrike eller noen av de andre landene. Men i realiteten var det en dårlig plan, ettersom de mindre statene ikke hadde ressurser eller militær styrke nok til å angripe Tyskland og komme til Frankrike sin assistanse. Polen balanserte ut avtalen sin med Frankrike ved å inngå i en ikke-angreps-avtale med Tyskland, slik at i Polen ikke kunne angripe Tyskland hvis Tyskland angrep Frankrike. I 1935 signerte Frankrike en avtale med Sovjetunionen.⁵⁰ På grunn av den fransk-sovjetiske pakten, fryktet Tyskland for angrep fra luften. Derfor så de seg nødt til å ruste opp sitt eget flyvåpen. Det ville gjøre en *flyvåpenavtale* med Storbritannia mye vanskeligere å gjennomføre. Men Tyskland sin utenriksminister Von Neurath sa til FO at det mindre sannsynlig, men ikke umulig å få til.⁵¹

⁴⁷ Kershaw, s. 359.

⁴⁸ Eden, s. 141.

⁴⁹ Ibid., s. 231, 34.

⁵⁰ Henry Kissinger, *Diplomacy* (New York: Simon & Schuster, 1994), s. 296.

⁵¹ Eden, s. 332.

I april 1935 møtes ledere for Storbritannia, Frankrike og Italia i Stresa. Der ble de enige om at å opprettholde Locarnotraktaten for å bevare freden, og de sa seg villige til å samarbeide for dette formålet. Dette ble kalt for *Stresa-fronten*, men det var ingen plan lagt til grunn for hvordan de skulle reagere for å stanse Tyskland. 21. juni 1935 inngikk Storbritannia og Tyskland en marineavtale hvor Tyskland kunne ha en marineflåte som tilsvarte 35 prosent av den britiske flåten, og en ubåtflåte som var 45 prosent av britenes.⁵² Storbritannia fryktet ikke Tyskland sin marine, men derimot Japan sin flåte. Derfor var tysk flåtestørrelse på 35 prosent av den britiske flåten akseptabel, for det ville ikke utfordre Storbritannia sin dominans på havet.⁵³ Dette gikk imot det Stresa-fronten ønsket, og avtalen hjalp i stedet Hitler i hans ønske om å ødelegge Versaillestraktaten.

Det var valg i Storbritannia sommeren 1935. De *konservative* var mer avhengige av koalisjonspartnere til dette valget, enn hva de hadde vært tidligere. Den største frykten var ikke å tape for *Labour*-partiet, men å minste den eksisterende majoriteten av regjeringen, som ville svekke de konservative sin kredibilitet og autoritet. Baldwin vant valget i juni over *Labour*-partiet, men han skjønnte at han måtte vinne de *liberale*-velgerne sin støtte. De utgjorde den største andelen av meninger for fred og Folkeforbundet. Så da resultatene fra *peace ballot*⁵⁴ ble offentliggjort, brukte han det som argument for støtten Storbritannia var forpliktet til ovenfor Folkeforbundet.⁵⁵ Dette ga han støtten han ønsket, men det skulle senere gi Baldwin store utfordringer senere da Italia, som var medlem av Folkeforbundet og en del av Locarnotraktaten, gikk til angrep på Etiopia i oktober 1935.

I september samme år ble Nürnberglovene vedtatt i Tyskland. Nå var det ikke bare fanatiske nazister som sto for diskriminering av jødene, men nå ble segregering av jødene lovfestet. Hensikten med lovene var å holde *den ariske rase ren*. Nürnberglovene besto av tre deler, hvor en av titlene het ”Loven om beskyttelse av tysk blod og tysk ære”, som forbød

⁵² McDonough, s. 24.

⁵³ Kershaw, s. 360.

⁵⁴ *Peaceballot* fra 1935 var en undersøkelse gjort av *League of Nations Union*, som var en organisasjon i Storbritannia som promoterte internasjonal rettferdighet og kollektiv sikkerhet. Undersøkelsen besto av ”ja/nei” spørsmål, men spørsmålene var mer komplisert enn å bare gi et enkelt ”ja” eller ”nei”. Et eksempel på et spørsmål er: ”Do you consider that, if a nation insist on attacking another, the other nations should combine to compel it to stop by: (a) Economic and non-military measures? (b) if necessary, military measures?”. Ti millioner mennesker svarte ”ja” på (a), mens 635 000 mennesker svarte ”nei”. På spørsmål (b) var det jevnere, da svarte 6 784 000 mennesker ”ja”, og 2 351 000 mennesker ”nei”. Eden, s. 237.

⁵⁵ Williamson, s. 49-51.

ekteskap og utenomekteskapelig omgang mellom en jøde og tysk borger.⁵⁶ Nürnberglovene var et kompromiss fra Hitler sin side, for å dempe kravene fra de fanatiske tilhengerne. Hitler hadde ikke gjort noen tiltak mot jødene etter han hadde kommet til makten, men han hadde heller ikke gjort noe for å beskytte jødene mot vold og diskriminering fra radikale nazister. Denne mangelen på tiltak fra regjeringen for å hindre jødene innflytelse, hadde ført til stor misnøye blant de radikale nazistene. Det resulterte i en stor voldsbølge mot jødene i sommeren 1935. Nürnberglovene klarte å dempe volden som hadde preget sommeren, og lovene hadde også definert jødene som en egen rase. Selv om Hitler hadde latt voldshandlinger skje sommeren 1935, hadde han stålkontroll over sine egne tilhengere. Hitler skjønnte også at voldsbølgen ikke kunne gjenta seg på grunn av det som skulle forekomme det neste året, nemlig OL.⁵⁷

USA var uten tvil den viktigste nasjonen når det kom til idrett. USA var også den nasjonen som seriøst vurderte å boikotte lekene på grunn av naziregimes propaganda og ideologi. Det var riktig nok ikke jødelovene som var den utløsende grunnen til boikottdiskusjonen i USA, men behandlingen av den katolske sportsforeningen, *Deutsche Jugendkraft*, som ble utestengelsen fra all idrett i Tyskland. Men da Nürnberglovene ble vedtatt, var scenen satt for den største boikotten innen sport i moderne tid.⁵⁸ Hitler fryktet at USA ville boikotte lekene, og det fryktet Storbritannia sin regjering også. Storbritannia fryktet at de måtte ta en politisk stilling til lekene hvis stormakten USA bestemte seg for å trekke seg fra lekene.

Det var før en fotballkamp mellom England og Nazi-Tyskland, i november 1935, at den britiske regjeringen bestemte seg for at idrett og politikk ikke skulle blandes. Kampen hadde fått mye oppmerksomhet før den skulle spilles, ettersom man fryktet nazistisk propaganda og bråkmake. Det var hele 10 000 tyske tilskuere som skulle komme.⁵⁹ Valget av stadion ga også bekymring. Kampen skulle spilles på *White Hart Lane*, som er hjemmebanen til *Tottenham Hotspurs*. Fotballklubben hadde sterke jødiske røtter, og dette ble sett på som potensiell fare for bråk. Ikke bare fra tyske supportere, men fra lokale britiske supportere også. Kampen ble en utfordring for både Foreign Office og Home Office som ikke helt viste hvordan de skulle håndtere situasjonen. De klarte heller ikke å samarbeide. HO ønsket å varsle om faren om bråk ved kampen, mens FO ville ha avstand for å ikke ødelegge det Anglo-tyske forholdet. Men selv om FO ønsket å distansere seg, måtte de følge situasjonen nøye siden FO var svært opptatt av

⁵⁶ Einhart O. Lorenz, *Veien Mot Holocaust* (Oslo: Pax, 2003), s. 25-6.

⁵⁷ Kershaw, s. 362-4, 68-71

⁵⁸ Krüger and Murray, s. 44-5, 53.

⁵⁹ Hart-Davis, s. 83.

å bedre forholdet mellom Tyskland og Storbritannia, og at uhyggelige hendelser under kampen kunne være ødeleggende for relasjonen.⁶⁰

Det var diskusjoner om kampen skulle avlyses, men etter mye frem og tilbake fra både HO og FO endte det med at ingen valgte å foreta seg noe, og kampen ble spilt. England vant kampen 3-0, og kampen forløp uten noen kontroversielle hendelser. Under nasjonalsangen til Tyskland ga det tyske laget nazihilsen, men de hadde ikke nazi symbolet på drakten. FO var heller ikke offisielt representert ved kampen.⁶¹ Kampen hadde en avskrekkende effekt for de britiske forventningene til det kommende olympiske mesterskapet. De tilreisende tyske tilskuerne hadde vist god sportsånd, noe som britene satt veldig stor pris på.⁶² Resultatet var at FO ikke hadde klart å komme med en klar holdning til et sportslig arrangement. De bestemte seg i stedet for å distansere seg, og alle diskusjoner som angikk en boikott av OL måtte skje på privat initiativ. Stanley Baldwin har fokuset sitt på en annen stor sak, Etiopiakrisen, som skulle vise seg å være skjebnesvangert for hans status som politiker, og samarbeidet mellom Storbritannia og Frankrike.

Baldwin prøvde å kombinere opprusting av sin egen hær, samtidig som han støttet kollektiv nedrusting og sikkerhet gjennom Folkeforbundet. At det var Italia som hadde invadert Etiopia, var krise ettersom de var medlem av Folkeforbundet. Men Etiopiakrisen var for Baldwin bare en distraksjon fra den ekte faren, som var Hitler.⁶³ Han ville at krisen skulle fort over siden han ønsket å komme til en enighet med Mussolini uten å ty til militære aksjoner. Folkeforbundet hadde straffet Italia med økonomiske sanksjoner, men det var ikke nok til å stanse Mussolini sin invasjon av Etiopia. Alternativet Folkeforbundet sto igjen med var å innføre et oljeforbud mot Italia, noe som ville ha stanset Italia. Men for at en oljesanksjon skulle gjennomføres måtte Folkeforbundet ha med USA på sanksjonen ettersom USA var den største oljeeksportøren på denne tiden.⁶⁴ Det var heller ikke så populært i Folkeforbundet å innføre en slik sanksjon, fordi de fryktet at det ville bare eskalere situasjonen og forverre forholdet til Italia betraktelig. I det verste tilfellet kunne det føre til væpnet konflikt mellom Storbritannia,

⁶⁰ Beck, s. 159-60.

⁶¹ Ibid., s. 169.

⁶² Hart-Davis, s. 91.

⁶³ Williamson, s. 25.

⁶⁴ Parker, s. 55-56.

Frankrike og Italia.⁶⁵ En slik situasjon var Baldwin ikke interessert i. Han ville heller prøve å bruke diplomatiske midler.

For å kunne komme til en avtale til Mussolini, var det viktig at Frankrike og Storbritannia var enige om betingelsene. Det britiske utenriksministeren Samuel Hoare startet samtaler om en plan med den franske utenriksministeren, Pierre Laval, om hvordan de kunne ende konflikten så raskt som mulig. Dette ble kjent som *Hoare-Laval-pakten*, og den gikk ut på at Italia skulle få beholde områdene i Etiopia som italienske tropper hadde okkupert, pluss en sone på størrelse av en tredjedel av resten av Etiopia. I den sonen skulle Italia få monopol på den økonomiske utviklingen, og ha en administrasjon som skulle være under Folkeforbundets tilsyn.⁶⁶ *Hoare-Laval-avtalen* ble lekket til pressen, og det ble en svært kontroversiell sak.

Det var stor støtte til kollektiv sikkerhet gjennom Folkeforbundet i Storbritannia, og at Frankrike og Storbritannia tilsynelatende *belønnet* Italia for sin aggresjon, ble svært dårlig tatt imot av det britiske folket. Saken ble tatt opp til i House of Commons. Baldwin hadde først uttrykt støtte til Hoare, men ble etterhvert overtalt om å legge skylden på Hoare. Hoare ble bedt om å tre av fra sin stilling som utenriksminister, noe han gjorde. *Hoare-Laval-avtalen* var svært ødeleggende for Folkeforbundet og Baldwin. Det hadde utviklet seg til en katastrofe der solidaritet ovenfor kollektiv sikkerhet ikke ble vist, og i tillegg hadde det forverret situasjonen og *Etiopiakrisen*. Samarbeidet mellom Frankrike og Storbritannia ble svært dårlig etter denne hendelsen, noe som gjorde at diskusjoner om oljesanksjoner ikke sto like sterkt som før. Tvert imot så ble de økonomiske sanksjonene mot Italia opphevet. For Baldwin sin del ble hans politiske status svekket.⁶⁷

Arvtageren til Samuel Hoare var Anthony Eden, som ikke var en ukjent skikkelse i det britiske utenriksdepartementet. Eden hadde allerede jobbet 4 år i departementet som *undersekretær*, *Lord Privy Seal*, og som *Minister for League of Nations affairs*. Eden var godt oppdatert over situasjonen han ble kastet inn i. Det første målet til Eden da han ble Storbritannia sin nye utenriksminister, var å stanse Mussolini i Etiopia. Eden hadde lyst til at Folkeforbundet skulle gjennomføre en oljesanksjon mot Italia, og startet i februar 1936 med å få igjennom dette. Men uten støtte fra oljeprodusentene, ville ikke en oljesanksjon la seg gjennomføre.⁶⁸

⁶⁵ Williamson, s. 52-53.

⁶⁶ Parker, s. 53.

⁶⁷ Williamson, s. 53-54.

⁶⁸ Cowling, s. 102-03.

Eden var en *konsensus politiker*, som vil si at han sa seg enig med flertallet av hans politiske kollegaer i en sak.⁶⁹ Eden ble valgt av Baldwin fordi han så på Eden som et lysende symbol for Folkeforbundet i Storbritannia. Men en annen grunn til ansettelsen av Eden, var at han ikke hadde et så stramt syn på Tyskland sin utvikling i motsetning til den andre kandidaten som ble vurdert som utenriksminister, Austen Chamberlain.⁷⁰

Da Eden tok over stilling som utenriksminister, var han svært opptatt av å få på plass en luftvåpenavtale med Tyskland. Hans holdning til OL var ikke annerledes enn hans forgjenger. FO skulle så godt de kunne, holde seg unna Olympiaden. De var allikevel i begynnelsen av 1936 svært nervøse om USA ville boikotte lekene, for da måtte de engasjere seg i saken. USA hadde gitt Hitler et ultimatum om å la jøder få lov til å delta i lekene. Hitler fryktet en boikott av lekene, så han ga grønt lys til at to *halv-jøder* fikk delta i Olympiaden. De var fekteren Helene Mayer, og ishockeyspilleren Rudi Ball.⁷¹

Rett før vinterlekene startet, ble NSDAP sin leder i Sveits, Wilhelm Gustloff, drept av en jødisk student. Det utløste mye sinne i Tyskland, og man forventet hevnaksjoner mot jøder. Men på grunn av vinterlekene som skulle gå av stabelen, reagerte Hitler fort for å forhindre en eskalering. Det var viktig at de besøkene tilskuerne fikk en god opplevelse og et bra inntrykk av det tyske folket. Derfor la Hitler midlertidig ned den antisemittistiske avisen, *Der Strücker*, til både vinter- og sommerlekene var over. Det kom aldri noen hevnaksjoner over drapet på Gustloff mens lekene pågikk. Det viser at Hitler hadde god kontroll på de fantastiske elementene om han selv ville. Det er ganske sannsynlig at Hitler også kunne ha stanset voldsbølgen som hadde preget sommeren 1935 hvis han ville, men i 1936 var det mye viktigere for Hitler å holde volden under streng kontroll.⁷²

FO var derfor lettet da laget da det amerikanske laget ankom Garmisch-Partenkirchen.⁷³ 6 februar 1936 startet Vinter OL i Garmisch-Partenkirchen. Lekene ble sett på av Hitler som generalprøven til sommerlekene. Bare åpningsseremonien tiltrakk flere tilskuere enn det samtlige øvelser gjennom hele vinterlekene i Lake Placid i 1932 gjorde.⁷⁴ Under defileringen ga det britiske laget nazihilsen til Hitler sin tribune, til vill jubel fra det fremmøtte publikum.

⁶⁹ Parker, s. 65-66.

⁷⁰ Cowling, s. 102.

⁷¹ Kevin Young, og Wamsley, Kevin, "Global Olympics Historical and Sociological Studies of the Modern Games (Volume 3, Research in the Sociology of Sport)," (2005): s. 50.

⁷² Kershaw, s. 370-1.

⁷³ Hart-Davis, s. 96-7.

⁷⁴ Krüger and Murray, s. 21.

Det var flere andre nasjoner som også løftet høyre arm til hilsen, men det var ikke ment som nazihilsen, men som en Olympisk *salute*.⁷⁵ I Storbritannia var det ikke en stor interesse for vinteridrett, og laglederen for den britiske troppen, Arnold Lunn, svarte følgene til en tysk journalist om hans oppfatning av lekene: "Let me tell you a little secret. There are still some people who ski for fun".⁷⁶ Med andre ord, var det ingen stor dekning i pressen i Storbritannia om vinterlekene.

Mangelen på debatter og klare meninger om en britisk deltagelse i OL, gjorde det mer usannsynlig at det ville bli en diskusjon om boikott av sommerlekene i Berlin. Utenlandske utøvere hadde også rapportert over den gode behandlingen de hadde fått under oppholdet sitt, noe som pressen fanget opp. Pressen selv var i ekstase over vinterlekene.⁷⁷ Det var Norge som dominerte vinterlekene, men det mest overraskende resultatet var at England sitt ishockeylag ble olympiske mestere. England spilte uavgjort mot Tyskland før de ble mestere uten at Hitler var tilstede, for han deltok samtidig i begravelsen til Wilhelm Gustloff. Under talen i begravelsen lovet han hevn over jødene, og talen ble kringkastet over hele Tyskland.⁷⁸

Vinterlekene var en stor suksess for Hitler, og en svært god generalprøve før sommerlekene. I utgangspunktet ønsket Hitler å holde en lav profil mellom vinter og sommerlekene, for å unngå nye diskusjoner om boikott. Hitler hadde lenge ønsket å ta tilbake det demilitariserte området Rhinland, som var en del *Versaillestraktaten* og styrket gjennom *Locarnotraktaten*. Under vinter OL lurte Hitler på når han skulle ta tilbake Rhinland. Hitler ble anbefalt av sine diplomater og militære ledere om å vente med å ta tilbake området for ikke å eskalere situasjonen. Hitler hadde i utgangspunktet bestemt seg for å ta tilbake Rhinland i 1937, men Hitler snudde. 7 mars 1936 marsjerte tyske tropper inn i Rhinland.⁷⁹

Okkupasjonen av Rhinland har blitt i ettertid markert som den siste muligheten til å stanse Hitler og en stor krig. Frankrike hadde en mye større hær enn Tyskland på den tiden og Frankrike kunne raskt ha jaget ut de tyske troppene av det demilitariserte området.⁸⁰ Hitler

⁷⁵ Hart-Davis, s. 95.

⁷⁶ Arnold Lunn, *The Kandahar Story : A Tribute on the Occasion of Mürren's 60th Ski-Ing Season* (London: George Allen & Unwin, 1969), s. 45.

⁷⁷ Young, s. 53.

⁷⁸ Hart-Davis, s. 99-101.

⁷⁹ Kershaw, s. 374-7.

⁸⁰ Alan John Percivale Taylor, *The Origins of the Second World War* (New York: Atheneum, 1962), s. 100-1.

hadde også gitt ordre om å trekke styrkene ut straks hvis Frankrike motsatte seg med makt.⁸¹ Alan John Percivale Taylor mener at det bare teknisk sett ville ha fungert hvis Frankrike hadde gått inn i Rhinland. Det ville også ha en motstridene effekt, for den tyske befolkningen ville bare bli fylt med mer hat og motstand mot Versaillestraktaten.⁸²

Det var heller ingen overraskelse for hverken Frankrike eller Storbritannia at Hitler ville ta tilbake Rhinland. Baldwin hadde blitt informert av Storbritannia sin ambassadør i Berlin, Sir Eric Phipps, allerede i desember 1935 at Hitler ville prøve å gjøre et fremstøt mot Rhinland innen kort tid.⁸³ Anthony Eden hadde også forutsett at Hitler ville *overreagere* ved neste anledning for å rettferdiggjøre sitt neste trekk.⁸⁴ Hitler hadde prøvd å legitimere okkupasjonen av Rhinland med å argumentere at avtalen mellom Frankrike og Sovjetunionen var en trussel mot Tyskland, og at han måtte beskytte sine grenser. Italia hadde også laget ubalanse i Locarnotraktaten etter at Mussolini hadde gitt Hitler signaler om at Italia ikke ville gjøre noe hvis Tyskland gikk inn i Rhinland.⁸⁵

Etter at Hitler hadde rykket inn i Rhinland feilet Frankrike og Storbritannia om å samarbeide. Frankrike ønsket en reaksjon mot Tyskland, mens Storbritannia ønsket å unngå strenge reaksjoner mot Tyskland i frykt for å ødelegge forholdet til Tyskland. Det resulterte i at Folkeforbundet nok engang hadde feilet i en krise.⁸⁶ Frankrike sin utenriksminister, Pierre-Étienne Flandin, dro til Storbritannia for å møte Eden og Balwin etter remilitariseringen av Rhinland. Flandin håpet på at Storbritannia var i gang med å planlegge en motaksjon mot Hitler, men både britiske politikere og britisk pressen så ikke på hendelsen som en *okkupasjon*. Hitler tok, etter deres mening, bare kontroll over sitt eget område.⁸⁷ Okkupasjonen ble av Frankrike og Storbritannia akseptert som et *fait accompli*⁸⁸ og nederlaget for Folkeforbundet var et faktum.⁸⁹ I Locarnotraktaten står det at det er den nasjonen som blir angrepet uprovosert, som skal få støtte fra Italia og Storbritannia. Men Frankrike tolket dette som en Anglo-fransk

⁸¹ Kershaw, s. 377.

⁸² Taylor, s. 101.

⁸³ McDonough, s. 27.

⁸⁴ Eden, s.331.

⁸⁵ Kershaw, s. 373, 75.

⁸⁶ Parker, s. 62-63.

⁸⁷ Philip Michael Hett Bell, *The Origins of the Second World War in Europe*, Third edition ed. (London: Longman, 2007), s. 241-42.

⁸⁸ Et *fait accompli* et begrep som blir brukt om en hendelse om allerede har skjedd, og motparten eller den det berøres har ikke noe annet valg enn å godta det. Se URL 1.

⁸⁹ Eden, s. 340-42.

allianse, og krevde derfor umiddelbar støtte fra Storbritannia hvis det brøt ut krig mellom Tyskland og Frankrike. Det gjorde ikke Eden.⁹⁰

Stanley Baldwin mente at et av formålene med den britiske utenrikspolitikken var å bevare freden i Europa, men det aller viktigste var å holde Storbritannia vekk fra kriger som ikke var en direkte trussel mot øya eller andre strategiske fronter. I Baldwin sitt syn kunne bare Frankrike, Belgia, Nederland og Luxemburg be om hjelp fra britene hvis de ble angrepet. Ellers ønsket ikke Baldwin at Storbritannia skulle bli dratt inn i noen konflikt. Kun dersom Hitler gikk ”stark mad” og angrep noen i vest ville britene gå til krig. Ellers ville ikke Baldwin gå til krig for Folkeforbundet eller for noen andre.⁹¹

En annen grunn til at Storbritannia ikke ønsket å provosere en Tyskland, var at de ønsket å få på plass *flyvåpenavtalen* med Hitler. Hitler hadde lagt frem en Fredsplan etter okkupasjonen av Rhinland, hvor han signalisert Tyskland ønsker å melde seg inn igjen til Folkeforbundet, og at han var åpen for en slik avtale.⁹² Ved slutten av mars ble Ribbentrop den nye ambassadøren i London. Kort tid etter kom Hitler med et nytt forslag for å sikre freden ved å inngå en ikke-angrepsavtale med varighet 25 år mellom de vestlige makene. Tyskland skulle ikke sende flere soldater inn i Rhinland, hvis Frankrike ikke rustet opp mot grensen til Tyskland. Tyskland skulle starte forhandlinger om en luftavtale med Storbritannia, og bli medlem i Folkeforbundet igjen på betingelsen av at Tyskland ble et likestilt land med de andre medlemmene og med krav på kolonier.⁹³ Hitler kom med krav han viste ikke ville bli innfridd, og det var meningen.⁹⁴ Han ønsket bare å utsette alle forhandlinger til etter at OL var ferdig.

Det ble aldri noen seriøse samtaler om en aksjon mot Hitler mellom Frankrike og Storbritannia. Storbritannia ønsket forsikringer fra Hitler om at han respekterte nye traktater, og at han ikke brøt dem, men Hitler svarte aldri.⁹⁵ En grunn til det var at Hitler hadde fått enorm selvtillit fra suksessen han hadde opplevd med Rhinland. Han sluttet mer og mer å høre på rådgiverne og generalene sine, ettersom de hadde anbefalt han om å vente med å ta tilbake

⁹⁰ Parker, s. 60-62.

⁹¹ Williamson, s. 302.

⁹² Kershaw, s. 376.

⁹³ Parker, s. 67.

⁹⁴ Kershaw, s. 377.

⁹⁵ Parker, s. 67.

Rhinland.⁹⁶ Hitler gikk da inn i forhandlingene om Locarnotraktaten mer selvsikker enn noen gang tidligere, og han følte at han nærmest kunne gjøre hva han selv ville.

Tidspunktet for forhandlingene kunne heller ikke ha kommet på et bedre tidspunkt. Frankrike var opptatt av valget som skulle skje sommeren 1936, og i juni brøt det ut en ny krise for Folkeforbundet – den spanske borgerkrigen. Det ironiske med borgerkrigen er at det er i denne krisen hvor Frankrike og Storbritannia klarer å samarbeide. De ble enige om at ingen av statene skulle blande seg inn i krigen, selv om Italia og Tyskland meldte sin støtte til lederen for den fascistiske bevegelsen i Spania, Francisco Franco.⁹⁷ Hitler fryktet at den kommunistiske bevegelsen i Spania skulle vinne, og han ønsket ikke en tofrontsrig mot *bolsjevismen*.⁹⁸ Storbritannia ønsket ikke å bli dratt inn i en krig mot Italia og Tyskland på grunn av borgerkrigen. Avtalen mellom Frankrike og Storbritannia kommer ikke på plass før ut på høsten i 1936.⁹⁹

Sommer OL i Berlin startet 6. august 1936 og varte frem til 16. august. Diskusjonen om boikott hadde dukket opp igjen etter okkupasjonen av Rhinland. BOA gikk ut i pressen noen dager etter okkupasjonen og påpekte at britisk deltagelse i OL var privat finansiert, og at det ville være et stort nederlag for lekene hvis ikke Storbritannia var representert.¹⁰⁰ The House of Commons hadde 23. mars diskutert saken og kommet frem til at de ville holde seg til den tradisjonelle holdningen til lekene, og følgelig at de ikke kunne forby idrettsutøvere fra å delta i lekene. AAA hadde også gitt sin støtte til britisk deltagelse i lekene, og de mente at det ikke ga mening å boikotte sommerlekene når det britiske laget hadde deltatt i vinterlekene i Garmisch-Partenkirchen. De bevegelsene som var *for* en boikott, hadde aldri en seriøs sjanse mot IOC, fordi de aldri klarte å koordinere sammen på et internasjonalt nivå.¹⁰¹

Da sommerlekene i Berlin startet, valgte det britiske laget å ikke gi nazihilsen under defileringen, de ga i stedet vanlig militær *salute*, hvor man bøyer armen mot eget øyet.¹⁰² Lekene ble nok en gang en enorm suksess for Hitler. Majoriteten av de besøkende satt igjen med inntrykket av at Naziregimet ikke var så ille som mange hadde påstått.¹⁰³ Sportslig nøy

⁹⁶ Kershaw, s. 378-79.

⁹⁷ Parker, s. 80-81.

⁹⁸ Kershaw, s. 384.

⁹⁹ Eden, s. 410-18.

¹⁰⁰ Krüger and Murray, s. 77.

¹⁰¹ Kessler, s. 129-30, 34.

¹⁰² Krüger and Murray, s. 80.

¹⁰³ Hart-Davis, s. 228.

også Tyskland stor suksess. De tok hele 89 medaljer, hvorav 33 var gull, 26 sølv, og 30 bronse. Storbritannia hadde ikke et vellykket mesterskap med bare fire gull, syv sølvmedaljer og tre bronse.¹⁰⁴

IOC hadde i 1936 startet samtalene om hvor neste OL skulle bli arrangert. London var en av favorittene, men FO oppfordret London om å trekke sin søknad, og heller la mesterskapet gå til Tokyo i Japan.¹⁰⁵ Grunnen til at FO ønsket at Tokyo skulle få OL var samme grunn som at de selv ikke ønsket å blande seg inn i OL i Berlin – de ønsket å forbedre relasjonene sine til Tyskland og Japan. Dette var et brudd på den britiske politikken rettet mot OL og idrett. Det brøt med det tradisjonelle forholdet mellom idrett og politikk. FO presset BOA til å trekke sin søknad på grunn av politiske fordeler. FO hadde allerede luftet tanken om å bryte denne tradisjonen allerede i 1935, ved å prøve å motivere BOA til å boikotte sommerlekene. FO ønsket offentlig å fremstå nøytral når det kom til OL, men som de neste kapitlene vil vise – ønsket FO å bruke OL som et våpen mot Hitler.

¹⁰⁴ Krüger and Murray, s. 80.

¹⁰⁵ Martin Polley, "The Amateur Ideal and British Sports Diplomacy, 1900-1945," *Sport in History* 26, no. 3 (2006): s. 462-63.

3.0 En politisk gråsone – diskusjoner om boikott og Vinter OL

You may be interested to hear that the Chancellor is taking enormous interest in the Olympic Games. In fact he is beginning to regard political questions very much from the angle of their effect on the Games. – *Sir Eric Phipps*

We certainly ought to see if we can't use this as a lever. – *Orme Sargent*¹⁰⁶

En boikott av lekene var den store trusselen for Hitler før de Olympiske lekene i Garmisch-Partenkirchen og Berlin. Han fryktet at både Storbritannia og USA skulle bestemme seg for å droppe lekene. Det hadde ødelagt mye for hans egen prestisje i Tyskland, og det hadde gått ut over NSDAP sin posisjon blant det tyske folk. Tyskland hadde i overgangen 1935/36 opplevd en nedgang i levestandarden for det tyske folk på grunn av opprustningen. Det hadde gått ut over populariteten til NSDAP, men Hitler hadde fremdeles generelt en meget høy popularitet og status.¹⁰⁷ Et mislykket OL kunne derfor ha ført til synkende popularitet for Hitler, og kanskje enda mer ødeleggende for NSDAP.

Foreign Office skjønnte at OL hadde en enorm betydning for Hitler og de luftet ideen om å bruke OL som et pressmiddel mot Hitler, men FO endte med å ikke involvere seg i diskusjonene om boikott. FO hadde en politikk om ikke å involvere seg i diskusjonene om deltagelse i OL, og dette var en bevisst vurdering av FO. De ønsket å distansere seg fra lekene for å unngå og provosere Tyskland. Samtidig bryter de ikke med den britiske tradisjonen om å skille politikk og idrett. Allikevel ønsket FO å oppfordre BOA til å boikotte lekene. En boikott måtte komme fra BOA, for utenriksdepartementet skulle ikke ha noe kontakt med BOA offentlig. Selv om FO prøvde å starte en dialog om boikott i kulissene, fryktet de at dette skulle bli lekket til pressen. Det mest strategiske for FO var å prøve og holde avstanden.

En slik holdning til lekene vil også gjøre det mer sannsynlig å få på plass en *flyvåpenavtale*. Dette ser man igjennom primærkildene jeg har funnet, eller rettere sagt: det ser man gjennom kildene som ikke er der. For det er en mangel på kommentarer og oppfølging

¹⁰⁶Sir E. Phipps til Mr. Sargent, Olympic Games to be held in Germany in 1936, 7 November 1935, FO 371/18884/7552

¹⁰⁷ Kershaw, s. 372.

rundt informasjonen som blir kommentert og rapportert. Og når det først blir kommentert er det veldig kort, og litt vagt. FO sin strategi mot OL var å offentlig frasi seg alt ansvar rundt lekene, men bak kulissene holdt FO seg underrettet om boikott diskusjonene. Derfor ble OL plassert i en politisk *gråson* hvor FO prøver å distansere seg, men blir samtidig blir de dratt inn i diskusjonen rundt OL. I dette kapittelet skal vi gå igjennom den første fasen av FO sin politikk mot OL. Den første fasen går i korthet ut på at FO distansere seg fra OL, men samtidig lufter ideen om å presse BOA til å boikotte lekene. Kapittelet vil handle om diskusjonene om boikott fra midten av 1935 frem til vinterlekene i Garmisch-Partenkirchen er over.

Det er ikke mange primærkilder fra FO sine arkiver om OL, men det er tydelig å se hva som interesserte FO da lekene først blir nevnt. Ble det nevnt eller skrevet om boikottstøtte fra private aktører i Storbritannia, eller kom det rykter om en boikott fra USA, fulgte FO med på saken. De prøvde selv å unngå å delta i diskusjonen om Storbritannia burde boikotte, men de var svært opptatt av utviklingen rundt boikottspørsmålet. Det var private aktører som ønsket å få i gang diskusjonene rundt britisk deltagelse. 14. mai 1935 henvendte erkebiskopen i York, William Ebor, seg til den Britiske Olympiske Komiteen (BOA). Han var bekymret for situasjonen i Tyskland, og spesielt for volden mot kristne. Dette var rundt sommeren 1935 hvor Tyskland opplevde en voldsbølge mot jøder og andre i motsetningsforhold til nazistene. Erkebiskopen påpekte at Storbritannia, som hadde en stolt tradisjon innen idrett, hadde et enormt ansvar om å strebe etter det humanitære og ikke minst rettferdighet i OL. Ebor mente at hvis BOA engasjerte seg, kunne Storbritannia hjelpe situasjonen i Tyskland. BOA bestemmer seg for å sende et brev til Hitler. De ber i brevet om at de håper at Hitler vil ~~vise~~ gi amnesti mot alle som har blitt arrestert for religionen eller rasen sin.¹⁰⁸

Det virker naivt av BOA og bare sende et brev til Hitler i håp om at han ville skifte holdning. Det er ikke registret noe svar fra Hitler. FO mottok også brevet, men de svarte at de ikke hadde noe med saken å gjøre, og derfor ikke kunne gi noen råd. Men saken hadde en viss interesse for FO, som sendte en kopi til Sir E. Phipps i Berlin.¹⁰⁹ Phipps rapporterer til Sir. R. Vansittart, som var en av de sentrale skikkelsene i FO, om at FO burde ta avstand fra Ebores sine oppfordringer. Phipps mener at det ville bare fremprovosere sterke reaksjoner i Tyskland

¹⁰⁸ Yacht Racing Association til FO, Religious persecution in Germany, 27 Mai 1935, FO 371/18864/4324

¹⁰⁹ Yacht Racing Association til FO, Religious persecution in Germany, 27 Mai 1935, FO 371/18864/4324

hvis det kommer frem at FO hadde tatt og fulgt opp brevet til BOA eller oppfordringen til Ebore. Han påpeker at Hitler lett kan ta seg nær hvis BOA følger denne oppfordringen. Saken var derfor etter Phipps oppfatning upassende, og på grensen til latterlig.

For the British Olympic Games Committee to thrust its hand into the German Church struggle would provoke the risk of a strong reaction in Germany (you know how sensitive the Führer is), and I must say I should have thought that not only in Germany but also in England such intervention by such a body would be considered unjustifiable, and indeed so inappropriate as to verge on the ridiculous.¹¹⁰

Phipps sin respons reflekterer den politiske posisjonen Foreign Office tok mot OL. Dette skjedde i juni 1935, men hvis man ser på hva som skjedde på slutten av juni, kan man skjønne hvorfor FO ikke ønsket en slik diskusjon. I slutten av juni 1935 ble Storbritannia og Tyskland enige om *marineavtalen*. FO ville ikke engasjere seg inn i en diskusjon om OL som kunne skade dette fremskrittet. Storbritannia hadde lyst til å integrere og invitere Tyskland inn i varmen i Europa igjen, mens Frankrike ønsket å isolere Tyskland. Storbritannia ønsket å ha bilaterale avtaler med Tyskland for å gjøre integreringen mulig og for å minske faren for krig ved å begrense opprustningsmulighetene til Hitler.¹¹¹ Frankrike mente imidlertid at marineavtalen hadde ødelagt *Streasa*-fronten.¹¹²

Temaet som erkebiskop Ebore tar opp var veldig viktig. Ikke bare på grunn av det kommende OL mesterskapet, men på grunn av volden som forekom i Tyskland sommeren 1935. Det er begrenset hva BOA kunne gjøre, med tanke på situasjonen i Tyskland, men FO følger ikke opp saken. For FO var saken som Ebore tok opp i utgangspunktet en privat sak hvis man skal følge FO sin tradisjonelle holdning til sport. Politikken var å distansere seg fra OL, og dette kommer tydeligere frem da USA vurderte å boikotte lekene i Garmisch-Partenkirchen. En boikott fra USA ville vært et stort nederlag for Hitler sitt OL, men også for BOA. BOA ville da måtte vurdere om de skulle bli med på boikotten eller ikke.

USA var ikke fornøyd med ekskluderingen av tysk-jødiske idrettsutøvere, og hadde siden 1933 jobbet med IOC for likestilling innenfor idrett for tyske jøder. Mannen som ble

¹¹⁰ Sir E. Phipps til Sir R. Vansittart, Religious persecution in Germany, 20 Juni 1935, FO 371/18865/4966

¹¹¹ Langklep, s. 84-85.

¹¹² Eden, s. 230.

tildelt dette oppdraget var amerikaneren, general Charles Sherrill, som var medlem i IOC.¹¹³ Signalene fra USA var positive, etter at Sherrill hadde vært på befaring i Tyskland. Storbritannia sin sendemann i USA, Francis Osborne, rapporterte at amerikaneren var fornøyd med utviklingen i Tyskland, etter at Hitler hadde lovet at jøder skulle få lov til å representere Tyskland under lekene. Helene Mayer og Rudi Bull hadde fått tillatelse fra Hitler for å representere Tyskland i OL. Men i en artikkel publisert av *Washington Post*, oppfordres det fremdeles til en boikott av lekene. Lederen for den amerikanske *National Amateur Athletic Union* (AAU), mr. Mahoney, mente at amerikanske utøvere ikke skulle delta i OL i 1936, med mindre lekene ble flyttet ut av Tyskland.¹¹⁴ Selv om det var forskjellige meninger om boikott i USA, utviklet det seg aldri til en seriøs situasjon for amerikansk deltagelse, og derfor heller ikke britisk deltagelse.

Hitler ble uansett i perioden sommeren 1935 frem til vinterlekene begynte svært bekymret for at USA ville boikotte OL. Phipps legger merke til nervøsiteten hos Føreren. Noe som Mr. Sargent mener de kan bruke. Det er liten tvil i hva Mr. Sargent mener: ” We certainly ought to see if we can’t use this as a *lever*”.¹¹⁵ Men til hvilke formål Sargent tenker å bruke OL som et pressmiddel. Det blir ikke presisert i dokumentet eller senere, men i *minutes* står det et notat om hvordan de skal eventuelt ta dette videre.

One might perhaps ... this against the Germans. But it might be wiser to do it privatley rather than through the press – as, if the latter were used, we would probably be swept off our feet at once if our weapon (if it is a weapon) spoiled at the beginning.¹¹⁶

Dette viser at det var personer i utenriksdepartementet som ønsket å bruke OL som et politisk middel mot Hitler. Men det viser også at FO ikke ønsket å offentlig gi noe støtte til en eventuell boikott – det måtte skje gjennom private aktører. FO var bevist på betydningen lekene hadde for Hitler og forsto at lekene kunne bli brukt i en politisk kontekst. FO starter å diskutere

¹¹³ Guttman, s. 65, 68.

¹¹⁴ Mr. Osborne til FO, Feeling in United States of America as regards holding of Olympic Games in Germany in 1936, 25 Oktober 1935, FO 371/18866/7400

¹¹⁵ Sir E. Phipps til Mr. Sargent, Olympic Games to be held in Germany in 1936, 7 November 1935, FO 371/18884/7552

¹¹⁶ Sir E. Phipps til Mr. Sargent, Olympic Games to be held in Germany in 1936, 7 November 1935, FO 371/18884/7552

om de skal kontakte BOA, og ”anbefale” BOA å boikotte lekene. Bare noen dager senere, i november 1935, startet FO denne diskusjonen på grunn av *Nürnberglovene*.

FO beholdt sin offentlig strategi om å holde seg unna alle diskusjoner om en boikott, selv om de startet internt å diskutere en eventuell innblanding. Det var en delikat balanse, ettersom BOA selv hadde ønsket at lekene gikk sin gang, og FO hadde offentlig tredd til side når det kom til OL. Men FO så muligheter til å oppfordre BOA til å boikotte lekene på grunn av behandlingen av jødene i Tyskland. Nürnberglovene hadde blitt innført i høsten 1935, noe som skapte sterke reaksjoner i Storbritannia og store deler av verden forøvrig.

Det ble rapportert at Hitler i større grad frykter reaksjoner fra andre land på grunn av Nürnberglovene, med tanke på deltagelse i OL. Det ble i FO diskutert det Mr. Sargent nevnte, om å bruke lekene som et våpen. Det blir påpekt at FO ikke hadde noe offisiell forbindelse med BOA. De kunne lett skapt kontakt mellom partene, men FO fryktet hvordan det ville ta seg ut i pressen. FO bevegde seg inn i en gråsoner i denne saken. Politikken til FO var å distansere seg fra lekene, men samtidig lufter de ideen om å motivere BOA til å boikotte lekene. På et notat i *minutes* som er skrevet av Mr. John Victor Perowne, står det:

We should of course find ourselves in rather a delicate position where we attempt to suggest, however informally, to the Association that they ought to take up a certain attitude as regards the Government in whose country the Olympic games are being held, and should, in fact, threaten that the British team will not be able to compete unless Jewish persecution ceases. We are not, in any case, in direct touch with the Association though contact might no doubt be arranged; but it would be very unfortunate if it became known publicly that we had been trying to force the British Olympic Committee in an anti-German sense. In any case, the games do not take place until next summer so that it would seem possible to take up this question nearer the time of such a course should seem advisable. Incidentally, it is nowhere suggested that the withdrawal of the British team would wreck the games.¹¹⁷

Det blir ikke noe handling ut av denne tankegangen. FO ønsket å motivere BOA til å gå i denne retningen i kulissene, og det gjør de fordi de selv ønsker å opprettholde politikken ovenfor OL ved å distansere seg. I forhold til de to forskjellige fasene politikken hadde før og etter Rhinland, der forskjellen er at før Rhinland hadde ikke FO noe imot en boikott av lekene,

¹¹⁷ Sir E. Phipps til FO, Treatment of Jews in Germany, 11 November 1935, FO 371/18863/7600

tvært imot så oppfordret de til det, mens etter Rhinland ønsker FO at BOA skal legge alle diskusjoner om boikott til side og delta på lekene. FO hadde uansett før Rhinland en mye mer aggressiv holdning ovenfor lekene, og de ønsket å bruke Hitler sin frykt om boikott mot ham. Det ble foreslått å kontakte den tyske ambassaden i Tyskland og fortelle at det det er sterke reaksjoner på Nürnberglovene som kunne gå ut over britisk deltagelse i lekene. ”But I did wonder if we could not try to bluff the German Embassy a little as regards the question of the application of the Nürnberg laws to British subjects.”¹¹⁸ Dette blir foreslått av Ralph Follett Wigram, og han understreker at FO ikke må bruke pressen til dette formålet, noe som Mr. Sargent sier seg enig med:

It would, of course be quite fatal to use the press for this purpose, and as I understand that we have no sort of contact with the Olympic Association there can be no question of sounding this body privately on the subject. I suspect, however, that the Olympic Association may all the same consult us when the date of the Olympic gets a little nearer. Meanwhile I see no harm, on the contrary a certain amount of use, in speaking to some member of the German Embassy, as Mr. Wigram suggests, if and when the occasion offers.¹¹⁹

Ut ifra dette er det klart at FO føler at de har bedre kontroll over BOA enn hva de har i med pressen, og i vinklingen av en boikott-diskusjonen var det viktig for FO. De ville at det ble sett på som et privat initiativ uten noe forbindelse til FO. Samtidig ville FO se hvordan den tyske ambassaden ville reagerte på en slik utvikling. For å se om det var et pressmiddel eller ikke. Samtidig blir det argumentert for at FO ikke burde gå i den retningen med tanke på situasjonen til jødene i Tyskland. Det ble ment at en slik retning ville: “probably only make the position of the Jews worse still.”¹²⁰

Noe som ikke kommer klart frem i kildene, er hvorfor FO ønsker å boikotte lekene. Tatt i betraktning *appeasement*-politikken for å få på plass bilaterale avtaler med Tyskland for å begrense opprustings muligheter til Hitler, så går det imot denne strategien ved å terge Hitler med en boikott. For det kan vanskeliggjøre forholdene til fremtidige forhandlinger. Det kildene viser er at FO ikke var bare interessert i å blidgjøre Hitler, men de utforsket mulighetene for å

¹¹⁸ Sir E. Phipps til FO, Treatment of Jews in Germany, 11 November 1935, FO 371/18863/7600

¹¹⁹ Sir E. Phipps til FO, Treatment of Jews in Germany, 11 November 1935, FO 371/18863/7600

¹²⁰ Sir E. Phipps til FO, Treatment of Jews in Germany, 11 November 1935, FO 371/18863/7600

svekke Hitler. I november 1935 var FO opptatt med Etiopiakrisen og hvordan de skulle håndtere Italia.¹²¹ Det var i denne perioden Hoare og Laval startet samtalen som tilslutt endte opp som *Hoare-Laval* avtalen. Baldwin så på Hitler som den virkelige trusselen mot freden i Europa. Så derfor kan FO ha startet å utforske forskjellige pressmidler som de kunne bruke mot Hitler når tiden var inne.

I desember 1935 var det fremdeles usikkerhet rundt USA sin deltagelse i OL. Lederen av AAU fortsatte å oppfordre til at amerikanske idrettsutøvere skulle boikotte lekene i frykt for at lekene skal bli en *nazifestival*, som OL aldri vil komme seg igjen fra.¹²² Det ble ikke noen boikott av lekene fra USA. Ved årsskiftet 1935/36 opplevde Storbritannias utenriksdepartement en dramatisk situasjon etter at utenriksministeren Samuel Hoare måtte gå av som følge av at *Hoare-Laval*-avtalen ble lekket til pressen. Anthony Eden tok over posten som utenriksminister. Eden sin holdning til OL var det samme som sin forgjenger, men Eden var svært målbevisst på at han ønsket en å få på plass *flyvåpenavtalen* med Tyskland.¹²³ Dette kan ha vært en av grunnene til at han ikke engasjerer seg i boikottspørsmålet, og hvorfor han ikke nevner OL i hans memoar, *Facing the Dictators*. OL var kanskje etter hans syn et ødeleggende tema å engasjere seg i hvis han skulle få på plass *flyvåpenavtalen*.

En jøde ved navn *Küegler*, fikk husarrest av det tyske politiet fordi han publiserte et memoar i Tyskland hvor han argumenterte for hva slags effekter en boikott av lekene ville ha hatt. Dette ble diskutert av FO, og de kom frem til at det ville ha blitt en økonomisk belastning for Tyskland ettersom de hadde kommet så langt i forberedelsene til lekene, og det ville gå utover Hitler sin prestisje.¹²⁴ Et slikt resultat av en boikott ville ha vært et bra pressmiddel Hitler, men etter FO sin egen vurdering av trodde de ikke at en boikott ville ha en slik effekt. I hvor stor grad en boikott av OL ville ha skadet Hitler, er vanskelig å svar på. FO fikk rett før lekene i Berlin en lignende konklusjon fra en ny kilde, Dr. Yahuda, som argumenterte for at en boikott mot OL hadde vært svært ødeleggende for Hitler.¹²⁵ FO gjør ingen ting med informasjonen de får. Det som er en forskjell mellom de to kildene, selv om de rapporterer om

¹²¹ Eden, s. 292.

¹²² Sir R. Lindsay til FO, Feeling in United States of America as regards holding of 1936 Olympic Games in Germany, 13 Desember 1935, FO 371/18866/8436

¹²³ Parker, s. 58-61.

¹²⁴ Sir E. Phipps til FO, Treatment of Jews in Germany, 11 November 1935, FO 371/18863/7600

¹²⁵ R. Kenny (FO) til Anthony Eden, Forthcoming Olympic Games in Germany; conversations with Dr Yahuda who was suggesting boycott, 19 Juni 1936, FO 371/19940/4559

det samme, er at det er to forskjellige utenriksministere som får rapportene. Under Hoare er det en langt mer aktiv diskusjon om boikott av lekene, mens under Eden er det en mindre diskusjon om boikott. Dette er en del av de to fasene i britisk utenrikspolitikk mot OL.

Et annet viktig tema som Eden måtte håndtere etter han ble utenriksminister var Etiopia-krisen. Eden håpet at han kunne få på plass oljesanksjoner mot Italia, men USA, som var den største oljeeksportøren, hadde økt sin oljeeksport til Italia. Eden hadde også gjort en vurdering om Tyskland. Han hadde kommet frem til at Storbritannia måtte fortsette opprustningen, men samtidig prøve å komme til en *modus vivendi* med Tyskland.^{126 127}

Vinterlekene i Garmisch-Partenkirchen var ikke det store temaet i diskusjonen til FO om en boikott av OL. Fokuset om en mulig boikott er rettet mot sommerlekene i Berlin. Den enkle grunnen til at vinterlekene ikke blir nevnt, skyldes at det ikke var noen stor interesse for vintersport i Storbritannia. En organisasjon ved navet *British Non Sectarion Anti-Nazi Council*, startet et nytt initiativ om å boikotte sommerlekene. De sendte et brev til *Secretary of the Home Office Swimming Club*, hvor de uttrykket sine synspunkter om OL i Tyskland. De oppfordret til en protest mot lekene i OL, ettersom det strider mot tradisjonen det britiske laget har for sportsånd. Både USA, Nederland, Belgia og Frankrike hadde organisasjoner som hadde offentlig gått ut og protestert mot at lekene skal arrangeres i Berlin.¹²⁸ Dette var en appell som går inn i rekkene av andre privat aktører som ønsket større motstand mot OL i Berlin, men som ikke blir hørt. Det interessante med dette dokumentet er dog at på forsiden er det et notat hvor det står at det vil være *spennende* å se hva slags suksess slik anti-tysk propaganda vil ha¹²⁹. Dette notatet er skrevet av Mr. J. V. Perowne.

Dokumentet ble sendt fra Home Office. Det har også vært et dilemma for FO, for var boikottbevegelsen i Storbritannia en innenrikssak, eller en sak for utenriksdepartementet? Lignende dilemma hadde HO og FO da England og Tyskland spilte fotballkampen i 1935. FO sin holdning mot OL frem til vinterlekene var å offentlig distansere seg fra lekene. I kulissene ønsket de en boikott av lekene, men det måtte skje på privat initiativ. FO hadde allikevel også gjort det klart at de skulle vurdere å åpne en dialog med BOA når sommerlekene nærmet seg

¹²⁶ *Modus vivendi* er at to motstridende parter kommer til enighet om en avtale eller ordning hvor begge kan eksistere i fred, frem til det endelige oppgjøret er nådd. Se URL 2

¹²⁷ Eden, s. 323-26.

¹²⁸ Mr. Tudor (Home Office) til Mr Wigram (Foreign Office), Agitation against holding the Olympic Games in Germany in 1936, 15 Januar 1936, FO 371/19940/306

¹²⁹ Mr. Tudor (Home Office) til Mr Wigram (Foreign Office), Agitation against holding the Olympic Games in Germany in 1936, 15 Januar 1936, FO 371/19940/306

og eventuelt prøve å presse gjennom en boikott, mens vinterlekene var ikke så viktige. FO bestemte seg tidlig for å engasjere seg i sommerlekene fra sidelinjen uansett. Den politiske situasjonen endret seg før sommerlekene og dermed også FO sin holdning til en boikott, men det faktum at de ville engasjere seg på ett tidspunkt endret seg ikke.

I Storbritannia hadde det i januar utviklet seg en holdning om at det var for sent å samle sammen en boikottbevegelse og få til en protest mot lekene.¹³⁰ Dette skyldes at BOA ikke var interessert i å støtte en slik bevegelse. FO hadde ikke noen kontakt med BOA før vinterlekene, og etter FO sin egen vurdering ville ikke en boikott ha noen stor effekt. Tidspunktet var også svært ugunstig for FO å blande seg inn i diskusjonene rundt OL. Utenriksdepartementet så ut til å ha prøvd å belønne en aggressiv stat gjennom *Hora-Laval*-avtalen, noe som hadde skapt store reaksjoner hos den britiske befolkningen. At FO nå skulle blande seg inn i BOA sin deltagelse i OL, kunne ha økt misnøyen til FO.

Utviklingen rundt boikottdiskusjonene gikk i Hitlers favør. FO var ikke interessert i de sportslige resultatene under vinterleken. Men FO hadde en interesse for hvordan det gikk med USA sin boikott diskusjon, og om de ville møte opp. Da vinterlekene i Garmisch-Partenkirchen startet 6 februar, ble arrangøren svært lettet da de amerikanske utøverne ankom OL-byen. At det ikke ble noen boikott var en seier for Hitler, men de amerikanske gjestene skulle vise seg å være litt misfornøyde. Det amerikanske pressekorpsset var ikke fornøyd med at det ikke var nok seter til dem under sportsarrangementene, og idrettsutøverne var ikke fornøyd med at de ikke fikk like stor applaus under defileringen som det franske laget. Grunnen til at det franske laget fikk mer applaus var at de ga den olympiske salutten, som var nazihilsen.¹³¹

Dette rapporterte Sir E. Phipps om, men han nevner ikke at det britiske laget også ga nazihilsen under defileringen. Heller ikke den britiske pressen reagerte noe negativt på nazihilsenen til det britiske laget. Det ble argumentert med at det var ment som en *OL-hilsen*, og ikke en nazihilsen.¹³² Storbritannia var mye mer bevist på hvilken hilsen de skulle gi under defileringen i sommer OL. Da gikk de for en vanlig militærhilsen. Phipps understreker at USA ikke valgte å gi hilsen, og at det amerikanske laget fikk like god behandling som de andre nasjonene. Det kan tolkes som at Phipps er litt irritert over at amerikanerne klager over det han

¹³⁰ Hart-Davis, s. 105-06.

¹³¹ Sir E. Phipps til FO, Olympic Games at Garmisch-Partenkirchen, 13 Februar 1936, FO 371/19940/930

¹³² Hart-Davis, s. 95.

kaller for *småting*.¹³³ Hvorfor han blir irritert kan knyttets til to årsaker. Den første årsaken kan være at Phipps, som andre briter, har en viss sans for *sportsånd*. En sterk tradisjon i britisk idrettskultur. Britene vektla i stor grad at det skulle være en god sportsånd innen idrett og konkurranse, og at amerikanerne sin oppførsel ødela litt den holdningen britene håpet på. Andre grunnen var at Phipps selv ønsket at lekne skulle gå uforstyrret, ettersom han mente at det å blande seg inn i OL-diskusjonen var unødvendig og latterlig, og Hitler kunne ta seg lett nær av det.¹³⁴ Så derfor kan han ha fryktet at amerikaneren sin oppførsel kunne ha skapt en negativ situasjon. Mens Mr. Sargent ønsket å utforske mulighetene til å bruke OL som et pressmiddel mot Hitler, og Mr. J. V. Perowne ønsket å oppfordre BOA til å boikotte lekene, så var det uenigheter innad i FO om hvorvidt man burde engasjere seg i OL.

En annen hendelse rundt vinterlekene som ikke blir rapportert i det hele tatt, var drapet på lederen i NSDAP i Sveits, Wilhelm Gustloff. Gustloff ble drept av en ung jøde bare noen dager før lekene startet, men hendelsen går upåaktet hen. Hitler hadde stålkontroll på de fanatiske tilhengerne som ønsket hevn mot jødene på grunn av drapet. Og det kom aldri til noen voldsepisoder under lekene.¹³⁵ Men da Hitler forlot vinterlekene for å delta på Gustloff sin begravelse skal han ha holdt en tale hvor han sa følgende:

There marches before our eyes an endless line of murdered National Socialists, assassinated in dastardly fashion ... Behind every murder is the same power which is responsible for this crime, the hate-inspired influence of our Jewish foe ... We have done nothing to harm the enemy. Yet he tries to place the German people beneath his yoke and make them his slaves.¹³⁶

Hitler drar så tilbake til vinterlekene i Garmisch-Partenkirchen etter begravelsen. Verken drapet på Gustloff eller hat-talen til Hitler blir nevnt av FO. Derfor kan man stille seg kritisk til om FO ønsket å bruke trusselen om en boikott mot OL for å bedre situasjonen til de tyske jødene, eller om FO bare så en mulighet til å rettfærdiggjøre en boikott. FO hadde resonert seg frem til at en boikott ikke nødvendigvis ville bedre situasjonen til jødene i Tyskland. Det var også sommerlekene som FO fokuserte på, og hvor de mente at BOA ville kontakte dem før mesterskapet. De hadde rett i det da BOA kontaktet FO angående en invitasjon om britisk

¹³³ Sir E. Phipps til FO, Olympic Games at Garmisch-Partenkirchen, 13 Februar 1936, FO 371/19940/930

¹³⁴ Sir E. Phipps til Sir R. Vansittart, Religious persecution in Germany, 20 Juni 1935, FO 371/18865/4966

¹³⁵ Kershaw, s. 370.

¹³⁶ Hart-Davis, s. 100.

deltagelse i OL sitt regattaløp. Men fra BOA kontaktet FO i slutten av februar og frem til FO svarte den 7. mars, hadde den politiske situasjonen endret seg.

4.0 Rhinland

Mr. Eden observed that Germany had not yet invaded France. Mr. Paul- Boncour retorted that Germany was doing something much worse than Italy had done; she was preparing the invasion of Europe.¹³⁷

Okkupasjonen av Rhinland endret maktbalansen i Europa. Det var et sjansespill fra Hitler sin side, men samtidig et stort skritt i hans mål om å ødelegge Versaillestraktaten. Tidspunktet Hitler valgte å ta tilbake Rhinland på gikk imot alle råd fra hans rådgivere og generaler. Tyskland skulle arrangere OL om bare noen måneder, og en sterk reaksjon i form av en sanksjon eller militær aksjon fra Folkeforbundet ville vært katastrofalt for Hitler sitt omdømme og posisjon i Tyskland.¹³⁸ En samlet reaksjon fra Folkeforbundet redde *ligaen* sitt omdømme etter at Etiopiakrisen utviklet seg til en fiasko for forbundet. Ulike oppfatninger mellom Storbritannia og Frankrike om hvordan de skulle håndtere Rhinlandskrisen resulterte i nok en fiasko for Folkeforbundet, og en stor triumf for Hitler. Anthony Eden ønsket å stadfeste en ny *Locarnotraktat* etter bruddet for å sikre freden i området, minske faren for konflikt og fremdeles ha muligheten til å få på plass en *flyvåpenavtale*. For å gjøre det måtte Eden være mer imøtekommende mot Hitler, for å gjøre forhandlingene mer sannsynlig. Eden måtte også forholde seg til Frankrike, som ikke vil forhandle med Tyskland, men derimot isolere Tyskland. Frankrike vil også at Storbritannia skal love at de vil gi sin assistanse til Frankrike i en potensiell konflikt. Grunnen til at Rhinlandskrisen får et helt kapittel, er for å klargjøre hvordan den politiske situasjonen for FO før og etter krisen utvikler seg. Det er viktig å få frem dette i henhold til FO sin oppfatning av OL etter krisen. Rhinlandskrisen hadde en effekt på hvordan FO forholder seg til OL, og det hadde mye å si på grunn av oppfatningen FO hadde av den tyske regjeringen. De var for uforutsigbare og ustabile til å prøve å bruke OL som et pressmiddel. Dette er en oppfatning som kommer under krisen, og for å svare på hvorfor må vi eksaminere den politiske utviklingen etter remilitariseringen av Rhinlandskrisen, hvor den virkelige krisen var det Anglo-franske forholdet.

¹³⁷ Prime Minister's Office, Situation caused by German occupation of the Rhineland, 1936, Prem 1/194, s. 16

¹³⁸ Kershaw, s. 375.

Å sende tropper inn i Rhinland var et brudd på artikkel 43 i Versaillestraktaten.¹³⁹ Hitler hadde etter Rhinland tatt tilbake Tyskland sin suverenitet innenfor sin egen grense, og fjernet den demilitariserte sonen som strakte seg 50 km langs grensen til Belgia og Frankrike.¹⁴⁰ Det førte til at Tyskland nå var å regne med som en stormakt i Europa igjen. Men, hvis man tar til etterretning at nå hadde Tyskland et langt større område å forsvare ved en eventuell invasjon fra Frankrike, ville trolig ikke Tyskland ha klart å stå imot ettersom de tyske styrkene var beskjeden i størrelse. Bare 3000 mann hadde gått inn i sonen.¹⁴¹ Storbritannia sto ikke like sterkt etter okkupasjonen som de gjorde før, med tanke på forhandlingene om en *flyvåpenavtale*. Nå hadde de mistet et viktig forhandlingskort for FO hadde fått signaler før okkupasjonen om at Hitler var villig til å returnere til Folkeforbundet. Hitler skal ifølge rapporten ha fryktet at det ville bli et opprustningskappløp som kanskje ville ende med en ny krig. For at Tyskland skulle melde seg inn i Folkeforbundet igjen, krevde Hitler at den demilitariserte sonen skulle opphøre.¹⁴² FO var også informert før 7. mars om at Hitler ville uansett prøve å ta tilbake Rhinland, selv uten samtykke fra Folkeforbundet. Dagen før okkupasjonen av Rhinland hadde Eden besøk av Tysklands ambassadør i London, Leopold von Hoesch. Han hadde gitt Eden positive signaler om en mulig *flyvåpenavtale*, noe som Eden tok som et bevis på *good-will* fra Hitler.¹⁴³ Dagen etter kom von Hoesch tilbake til Eden sitt kontor, og annonserte at tyske troppene hadde gått inn i Rhinland. Han leverte et dokument som inneholdt *Fredsplanen* til Hitler. I dokumentet rettfærdiggjør han remilitariseringen av Rhinland med at Tysklands grenser var truet av den Fransk-Sovjetiske pakten:

The German Government have continually emphasized during the negotiations of the last years their readiness to observe and fulfill all the obligations arising from the Rhine Pact as long as the other contracting parties were ready on their side to maintain the pact. This obvious and essential condition can no longer be regarded as being fulfilled by France. France has replied to the repeated friendly offers and peaceful assurances made by Germany by infringing the Rhine Pact through a military alliance with the Soviet Union exclusively directed against Germany. In this manner, however, the Locarno Rhine Pact has lost its inner meaning and ceased in practice to exist. Consequently, Germany regard herself for her part no longer bound by this dissolved treaty... In accordance with the fundamental right of a nation to secure its frontiers and ensure its possibilities of

¹³⁹Artikkel 43 i Versaillestraktaten sier at tyske styrker ikke har lov til å bevege seg inn i sonen. Se URL 3

¹⁴⁰ Kershaw, s. 375.

¹⁴¹ Ibid., s. 377.

¹⁴² Secretary of State, Geneva telegram No 13 Saving, Impressions of US Ambassador in Berlin on the international situation, 02. Mars 1936, FO 954/10A/3

¹⁴³ Mr Harvey (Foreign Office) til Sir R. Vansittart, M. Flandin's enquiry whether Britain would continue to guarantee the Locarno Treaty, if Italy went out, 6 Mars, FO 954/14B/592

defence, the German Government have to-day restored the full and unrestricted sovereignty of Germany in the demilitarized zone of the Rhineland.¹⁴⁴

Hitler var opptatt av å overbevise de andre stormaktene i Europa at han hadde fredelige intensjoner og hensikter. Tyskland hadde under weimarrepublikken signert Locarnotraktaten frivillig, men på grunn av den fransk-sovjetiske pakten mente Hitler at traktaten ikke lenger var gyldig for Tyskland.¹⁴⁵ I *Fredsplanen* kom Hitler med syv krav til videre forhandlinger etter Locarnobruddet. I disse kravene foreslår han en demilitarisert sone på begge sider av den franske, belgiske og tyske grensen. Han ønsker å skape en *ikke-angreps-avtale* med Frankrike og Belgia som skulle vare i 25 år. Et annet krav, som appellerte veldig til FO, var at Hitler ønsket å starte samtaler om en *flyvåpenavtale* for å minske faren for militære aksjoner fra luften. Det syvende og siste kravet handler om at Hitler og Tyskland er villig til å gå inn i Folkeforbundet igjen.¹⁴⁶

Hitler hadde aldri håpet at disse kravene ville få gjennomslag i forhandlingene, for det var heller ikke meningen.¹⁴⁷ Han håpet på at disse punktene ville kjøpe han tid, slikt at forhandlingene ville finne sted om høsten, etter OL i Berlin. For å kunne utsette forhandlingene rundt en ny Locarnotraktat, måtte Hitler komme med positive signaler som Storbritannia ville like. Utgangspunktet hans var at det kunne gjøre samarbeide mellom Storbritannia og Frankrike vanskeligere, dersom de to landene hadde ulike interesser ved de nye forhandlingene og ulike meninger om hvordan krisen skulle håndteres. Noe som Eden var klar over.¹⁴⁸

Noen dager før okkupasjonen av Rhinland spurte Frankrikes utenriksminister, Pierre-Étienne Flandin, Eden om Storbritannia ville fremdeles forbli en *garantiststat* i henhold til Locarnotraktaten hvis Italia trakk seg ut. Eden svarte at det var en interesse i kabinettet for å bevare Locarnotraktaten, men at det ville bli et juridisk spørsmål om hvorvidt Storbritannia var bundet til traktaten fremdeles.¹⁴⁹ Frankrike ønsket at Storbritannia skulle love assistanse dersom det ble en konflikt, men Storbritannia ønsket ikke en allianse gjennom Locarnotraktaten. Disse to forskjellige holdningene ble kjernen til det dårlige samarbeidet mellom de to statene under

¹⁴⁴ DO 35/185/1/6882/A/3 s. 9

¹⁴⁵ Kershaw, s. 376.

¹⁴⁶ DO 35/185/1/6882/A/3 s. 9-10

¹⁴⁷ Kershaw, s. 377.

¹⁴⁸ Eden, s. 374.

¹⁴⁹ Mr Harvey (Foreign Office) til Sir R. Vansittart, M. Flandin's enquiry whether Britain would continue to guarantee the Locarno Treaty, if Italy went out, 6 Mars, FO 954/14B/592

Rhinlandskrisen. Sir. R Vansittart ønsker at Eden skal ha et langsiktig syn på situasjonen og understreker at Hitler sitt ord ikke er til å stole på. Samtidig må Eden prøve å finne balansen mellom å bevare Frankrike som en nær venn, men samtidig begrense innflytelsen.

You will no doubt be able to do it in a manner which will not close the door on Germany; and we might the ultimately – only then – be able to pull France through the door after us. If we can not manage France, there may be a *débâcle*¹⁵⁰ at Geneva.¹⁵¹

Remilitariseringen av Rhinland ble dømt som et *fait accompli*.¹⁵² Eden både fordømte remilitariseringen av Rhinland, samtidig som han var åpen for videre forhandlinger med Tyskland.¹⁵³ Foreign Affairs Committee hadde et møte 12. mars om situasjonen i Europa etter Rhinland. Det var rundt 50 personer tilstedte under dette møte. Storbritannia sin tidligere utenriksminister, Samuel Hoare, satt i denne komiteen, og hans syn fikk mest støtte i dette møtet. Han påpekte at det var en sterk pro-Tyskland-følelse i Storbritannia og en sterk anti-krig-følelse i både Frankrike, og spesielt, i Storbritannia. I møtet blir det også understreket at Storbritannia ikke er rustet for krig, og at det ville være nærmest kriminelt til å gå i retningen av krig. Tyskland sine handlinger burde bli fordømt, og troppene i Rhinland måtte trekke seg ut.¹⁵⁴

En annen grunn til at Eden hadde en annen tanke rundt krisen enn Flandin, kan være hans oppfatning av Hitler og makteliten som var rundt han. Den britiske journalisten, George Ward Price, var tett på makteliten i Tyskland, og 14. mars ga han FO en *person evaluering* om den tyske regjeringen. Rapporten er svært nedlatende mot den tyske regjeringen, som Price mener bare består av fire personer: Adolf Hitler, Hermann Göring Joseph Goebbels og Joachim von Ribbentrop. Han mener at svakheten til alle sammen er at de er uerfarne når det kommer til internasjonal politikk, de er paranoide, lider av forfølgelsesvanvidd, og har et underlegenhetskompleks. Price tviler også på deres tilregnelighet, ettersom Hitler har null selvinnsikt om sine

¹⁵⁰ *Débâcle* at noe bryter sammen plutselig og blir en stor fiasko. Se URL 3

¹⁵¹ Sir R. Vansittart til Secretary of State, Comment on a memorandum by the Secretary of State, 7 Mars, FO 954/14B/594

¹⁵² Anthony Eden til Sir G. Clerk (Paris), Foreign Office telegram to Paris, No 42. Demilitarised Zone, 7 Mars, FO 954/10A/11

¹⁵³ Lord Cranborne til Eden, German proposal for a demilitarized zone on the Franco-German frontier, 10 Mars 1936, FO 954/14B/596

¹⁵⁴ Prime Minister's Office, Situation caused by German occupation of the Rhineland, 1936, Prem 1/194, s. 59-60

egne handlinger, og at han legitimerer sine handlinger kun basert på egne oppfatninger. Underlegenhets-komplekset vil gjøre dem bitter og ond i handling, hvis de ikke får den anerkjennelsen de ønsker, og dette kan påvirke hvor samarbeidsvillige Hitler vil være i videre forhandlinger med Storbritannia. Hitler sin stahet er en direkte fare mot freden i verden.

The leaders of Germany are most apprehensive of war. They believe it may result in the submersion of their country under a multitude of foes. But they are already working themselves up to face it with grim and ruthless resolution. In this the will undoubtedly be followed blindly by their docile and disciplined fellow-countrymen. They do not want war. They do want to be admitted to co-operation with Britain on a basis of equality. The part that Britain might well play at this juncture is that of an elder brother, quieting the outburst of an hysterical and violent young man. By a courteous attitude towards Hitler and Goering, by scrupulous abstention from treating Germany as if she were on Trial, or an outlaw in Europe, much can be effected. I repeat that it is not a political but a human problem that the British Government had to face.¹⁵⁵

George Ward Price sin innsikt kan ha påvirket Eden sin holdning til forhandlingene med Tyskland. At Eden ønsker å ta rollen som en *eldre bror*. Hitler fremstår i *person evaluering* som en ustabil person. Sir E. Phipps rapporterte i 1935, riktig nok til daværende utenriksminister Samuel Hoare, at Hitler ble lett fornærmet, og at man måtte trå varsomt. Denne informasjonen gikk utvilsomt videre til Eden.¹⁵⁶ *Person evaluering* til Price gir en mer ekstrem oppfatning av Hitler, noe som kan ha ført til at Eden ikke ville risikere å provosere Hitler, ettersom han tok Hitler for å være uforutsigbar. Dette kan også gi en god forklaring til hvorfor det ikke ble en debatt i FO rundt britisk deltagelse i OL.

Phipps hadde påpekt at Hitler tok lekene svært seriøst, og i motsetning til britisk tradisjon i relasjonen mellom politikk og idrett, var det i Tyskland under Hitlers totalitære regimene, stålkontroll innen idretten også. Eden kan ha tolket lekene som et unødvendig område å involvere seg i, ettersom at det ikke var noen tradisjon for FO å blande seg inn idretten, og derfor kunne det ødelegge mer for FO enn hjelpe dem. Innblanding ville skape misnøye blant den britiske befolkningen, det ville bryte med sportstradisjonen i Storbritannia. Eden kunne også, som tidligere nevnt, risikere å provosere Hitler slik at videre forhandlinger ville bli vanskeligere. Det er ikke noen bevis på at Eden mente at han tok på seg rollen som en *eldre*

¹⁵⁵ Treasury Chambers til Anthony Eden, Report by Mr Ward Price on "Personal equations in the German Government", 28 mars, FO 954/10A/20

¹⁵⁶ Sir E. Phipps til Mr. Sargent, Olympic Games to be held in Germany in 1936, 7 November 1935, FO 371/18884/7552

bror ovenfor Hitler. Men kildene viser at Eden hadde en mer *imøtekommende* holdning til Hitler, i motsetning til det Frankrike hadde. Det kan skyldes at Eden mente at han vil komme lenger med å behandle Hitler som *likestilt* for å oppnå sine mål om å få på plass en *flyavtale* med Tyskland. Det var kilder i Tyskland som sa at Hitler ikke var til å stole på, og at løftet om å melde seg inn i Folkeforbundet var bare taktikk fra Hitler sin side.¹⁵⁷ Med en totalvurdering av risikoen både knyttet sikkerheten til Storbritannia og freden i Europa, beholdte Eden den samme taktikken ovenfor både Hitler og Frankrike for ikke å eskalere situasjonen.

17. mars var det et nytt møte for FAC. Under dette møtet var det langt flere deltagere og mellom 200 og 250 var til stedet. Det var uenighet om hvorvidt man kunne godta Hitler sine krav i hans *Fredsplan*, og det var uenighet om hvorvidt man skulle støtte Frankrike i en eventuell konflikt. De drøftet det juridiske rundt Locarnotraktaten, for å sjekke om de var juridisk pålagt å støtte Frankrike eller ikke. De som mente at Storbritannia måtte støtte Frankrike uansett, mente at de ikke kan godta Hitler sitt forslag om en *ikke-angreps-pakten* mellom Frankrike, Tyskland og Belgia. Hitler kunne man ikke stole på. Andre mente at de ikke har noe valg enn å godta kravene, i frykt for at situasjonen skal eskalere til en ny krig. Et innspill som kom luftet tanken om Storbritannia ville ha signert Locarnotraktaten, hvis den *fransk-sovjetiske*-pakten hadde eksistert da de signerte den. Flertallet var enige om at de ikke hadde signert avtalen da. Diskusjonen utvikler seg så i retningen om å begrense Frankrike sin handlingskraft, ettersom det var en større sympati retning Tyskland og en stadig større gryende misnøye med å støtte Frankrike blant den britiske befolkningen. ”We should restrain France but not betray her”.¹⁵⁸

19. mars møttes Locarnomaktene i London. Representanter fra Belgia, Frankrike, Italia, og Storbritannia var til stedet. I forslaget som de tegner opp, uttrykker delegatene et ønske om å gå inn i forhandlinger med Tyskland. Mange av forslagene de kommer med kretser seg rundt paragraf 7 i teksten. I paragraf 7 står det at Locarnomaktene ønsker å starte forhandlinger med Tyskland, dersom Tyskland kan innfri forslagene 2 og 5 i det tyske memorandumet fra 7. mars. Det var disse punktene som handlet om en 25 års *ikke-angreps-avtale* mellom Tyskland, Belgia og Frankrike, og *flyvåpenavtalen*.¹⁵⁹ Frankrike var ikke interessert i en slik *ikke-angreps-pakt*,

¹⁵⁷ Prime Minister’s Office, Relations with Germany, 8 April 1936, PREM 1/330, s. 213-14

¹⁵⁸ Prime Minister’s Office, Situation caused by German occupation of the Rhineland, 1936, Prem 1/194, s. 39-42

¹⁵⁹ Prime Minister’s Office, Situation caused by German occupation of the Rhineland, 1936, Prem 1/194, s. 35

noe som gikk ut over de planlagte forhandlingene, og som førte til et stadig dårligere forhold mellom Storbritannia og Frankrike.

Det dårlige forholdet mellom Frankrike og Storbritannia kommer tydelig frem i et brev sendt fra innenriksministeren, Sir John Simon, 25. mars 1935. Han uttrykker irritasjon over at Frankrike presser Storbritannia til å komme med løfter om å komme til Frankrikes assistanse i en konflikt. Simons understøtter at faren for luftangrep er mye større, og at det ville vært tåpelig å sende soldater ut av landet for å slåss for *low countries*. Han begrunner argumentet sitt med at det ikke er noen støtte i den britiske befolkningen for å sende sønnene deres ut til kontinentet for å slåss igjen, og at Frankrike har ingen grunn til å ta det som en selvfølge at Storbritannia skal sende sine soldater for å støtte Frankrike. Simons sier også at de burde vurdere å avslå ethvert forslag FO kommer med som omhandler et forsvarssamarbeid med Frankrike. Simons mener også at påstanden til Tyskland om at Locarnotraktaten er brutt på grunn av den *fransk-sovjetiske*-pakten, ikke er opplagt. Han er derfor redd for at Eden ønsker å stadfeste Locarnotraktaten igjen, mens Tyskland blir sendt til domstolen i Haag for å få klarlagt sine påstander. Simons frykter at en ny stadfestelse av Locarnotraktaten vil kunne mistolkes som en Anglo-fransk allianse, noe som han understreker det ikke er og aldri har vært. Han mener Frankrike prøver å sabotere samtalene med Tyskland, og han avslutter i brevet: ”In such circumstances, France will be as selfish and as pigheaded as France has always been and prospect of agreement with Germany will grow dimmer and dimmer”.¹⁶⁰

Samme dag kommer det et nytt memorandum fra George Ward Price. Hitler hadde tatt med Price på et besøk i Breslau hvor han skulle holde en tale. På turen får Price prate med von Ribbentrop, som sier at Tyskland er svært interessert i å starte forhandlingene, men at de er ute etter en bilateral ikke-angreps-pakt om en gjensidig støtte. Göring mener at Storbritannia må ha en sterkere holdning mot Frankrike, og ikke la seg påvirke av Frankrike sine krav. Han insisterer på at Tyskland og Storbritannia burde samarbeide tettere, og videre at det er synd at det ikke er en mer direkte dialog mellom partene utenom gjennom formelle dialoger. Nazitoppene viser Price det nye bygget til flydepartementet, *Reichsluftfahrtministerium*, hvor Price blir fortalt om Tysklands forsvarsbatterier mot luftangrep, og hvordan den tyske flyvåpenstrategien baserte seg rundt bombing.¹⁶¹

¹⁶⁰ Prime Minister's Office, Situation caused by German occupation of the Rhineland, 1936, Prem 1/194, s. 25-30

¹⁶¹ Mr Ward Price til Anthony Eden, Reactions of leading Germans to proposals of Locarno Powers, 25 mars, FO 954/10A/15

Det er åpenbart at nazitoppene viste at Price kom til å rapportere dette videre, og at det var ment å ha en skremmende effekt og samtidig gi indikasjoner om samarbeid. Tatt i betraktning *person evalueringen* som Price tidligere hadde gitt om den tyske regjeringen, kan disse indikasjonene ha gjort situasjonen enda mer uforutsigbar for Eden. Kunne Eden i det hele tatt stole på Hitler sitt ord? Selv om Eden hadde fått flere innspill om at Hitler ikke var til å stole på, måtte Eden for det større bildets skyld ta en sjanse – for å unngå en eskalering og konflikt. FO blir mer skeptisk til Hitler sin troverdighet, men med den politiske strategien til FO gjennom *appeasment*-politikk, valgte Eden å fortsette å satse på forhandling med Tyskland. ”(This)... does not inspire particular confidence in German good fait”, kommenterte Sir E. Phipps om Price sitt memorandum.¹⁶²

8. april legger Frankrike frem et memorandum, hvor de uttrykker stor bekymring for at Tyskland skal bygge festninger i Rhinland. I så fall var ikke det bare et brudd på artikkel 43 i Versaillestraktaten, men det bryter også med artikkel 42.¹⁶³ Derfor mener Frankrike at garantistmaktene for Versaillestraktaten må gi sin assistanse umiddelbart. De mener at de ikke kan akseptere det som Locarnomaktene har kommet frem til 19 mars, og sier at de ikke ønsker å gå inn i forhandlinger med Tyskland, som paragraf 7 i Locarnomaktene sitt forslag foreslår. Frankrike ønsker at Locarnomaktene skal møtes igjen for å bli enige mellom seg om en enighet om hvordan de skal få Hitler til å garantere for å respektere for å opprettholde internasjonal lov.¹⁶⁴ Frankrike ønsket rett og slett ikke å inkludere Tyskland i forhandlingene.

Samme dag som Frankrike la frem sitt memorandum møtte Anthony Eden den franske utenriksministeren, Pierre-Étienne Flandin. I dette møtet kommer det frem at de to utenriksministerne har ulike oppfatninger av alvorsgraden rundt okkupasjonen av Rhinland. Flandin mener at Hitler sine forslag ikke er noen garanti for fred i Europa. Han frykter at Hitler vil få lov til å bygge festningsverk i Rhinland, noe som han selv mener vil være en stor fare for Europa, og han mener at det må innføres sanksjoner mot Tyskland på lik linje som de hadde gjort mot Italia. Eden påpeker at Tyskland ikke har invadert noen, men Flandin mener at det Hitler har gjort, og kom til å gjøre, var mye verre. Den franske utenriksministeren mente at Hitler forberedte seg på en invasjon på Europa. Derfor ønsket han ikke å involvere Hitler i de nye

¹⁶² Sir E. Phipps til Anthony Eden, Goering does not inspire confidence in Germany's good faith , 26 Mars 1936, FO 954/10A/18

¹⁶³ Artikkel 42 sier at Tyskland ikke har lov til å bygge festninger innenfor den demilitariserte sonen. Se URL 4

¹⁶⁴ Prime Minister's Office, Situation caused by German occupation of the Rhineland, 1936, Prem 1/194, s. 19-23

forhandlingene rundt Locarnotraktaten. Ikke så lenge Hitler ikke hadde kommet med noen bidrag for å opprettholde internasjonal lov. Eden derimot ønsket å involvere Tyskland.¹⁶⁵

For Eden sin del ville det være mer sannsynlig å få på plass den etterlengtede *flyvåpenavtalen* hvis Tyskland var inkludert i de nye forhandlingene. Både Frankrike og Storbritannia ønsket å bevare freden i Europa, men de hadde ulike oppfatninger om hvordan de skulle klare det. Rhinlandskrisen utvikler seg ikke bare som et brudd på internasjonal lov, men en krise i samarbeidet mellom Frankrike og Storbritannia. Denne uenigheten rundt hvorvidt Tyskland skulle få bli med i forhandlingene eller ikke, falt til Hitlers fordel ettersom han ønsket en treg prosess som kunne gi han tid slik at lekene kunne gå *uforstyrret*. Hvis sommerlekene ble en suksess og Rhinland okkupasjonen gikk ustraffet, ville ikke Hitler frykte Folkeforbundet lenger. Da hadde ikke Folkeforbundet lenger noen virkemidler som kunne påvirke han. Hitler gamblet med Rhinland, og han kom sterkere ut ved blant annet økt popularitet blant den tyske befolkningen og en ytterligere styrket selvtillit og tro på seg selv som gjorde at han følte at han kunne bryte traktater ettersom han fant det for godt.¹⁶⁶ Eden ønsket å reparere forholdet til Frankrike og holde Locarnotraktaten i livet, for det ville være den beste måten å stanse Hitler i fremtiden.¹⁶⁷

Samarbeidet mellom Frankrike og Storbritannia hadde blitt svekket etter *Hoare-Laval* krisen, men etter Rhinland nådde det et nytt bunnpunkt. Storbritannia ville forholde seg til appeasement-politikken sin ved å prøve å få en ny Locarnotraktat på plass. FO mente at det var den riktige veien å gå, selv om de ikke stolte på Hitler. De var langt mer skeptisk til Hitler enn tidligere, og han ble sett på som svært uforutsigbart. Derfor måtte holdningen til OL også endres. Tanken om å oppfordre BOA til å boikotte lekene måtte legges vekk. For å få på plass avtalene med Hitler, måtte FO la lekene gå uforstyrret, for å ikke gi Hitler noen grunner til å overdrive igjen, og kanskje forverre forhandlingsmulighetene om en ny Locarnotraktat. FO bryter derfor med sin tidligere politikk om å ikke blande seg inn i lekene, da de starter å presse BOA til å delta i lekene fra kulissene.

¹⁶⁵ Prime Minister's Office, Situation caused by German occupation of the Rhineland, 1936, Prem 1/194, s. 12-18

¹⁶⁶ Kershaw, s. 378-79.

¹⁶⁷ Eden, s. 338.

5.0 Et *fait accompli* av de Olympiske Lekene i Berlin

Our policy has always been to keep clean of any suggestion of official support of or official participation in the Olympic Games... So far as we are aware there is no question of any official assistance (financially or otherwise) being given to the teams. We can't say whether British teams will take part in the Games in Germany.¹⁶⁸

Foreign Office diskuterte i perioden mellom høsten 1935 og frem til 7. mars 1936 om de skulle bruke lekene som et pressmiddel mot Hitler. Etter Rhinlandskrisen hadde FO en god grunn til å gå inn for en slik strategi, men FO gikk motsatt vei i stedet og lot leken gå uforstyrret. Dette hadde mye å gjøre med Anthony Eden. Hans strategi mot Tyskland etter Rhinland var å være mer imøtekommende mot Hitler, samtidig hadde han mistet all tillit til Hitler sin troverdighet.¹⁶⁹ Hitler på sin side var ikke imøtekommende da det kom til videre forhandlinger om en ny Locarnotraktat, hvor han ved flere anledninger avlyste eller utsatte møter med Sir E. Phipps. Og da Phipps først fikk møte med Hitler, var han ikke samarbeidsvillig.¹⁷⁰ Utenom klagene fra amerikanerne, hadde vinterlekene gått helt smertefritt for seg og var en stor suksess for Hitler-Tyskland. FO sin holdning til lekene hadde sementert seg i retning om ikke å blande seg inn. Men selv om FO prøvde offentlig å distansere seg enda tydeligere ved å avvise alle henvendelser om og spørsmål om lekene, brøt FO med den tidligere politikken om å ikke blande seg inn også. Dette bruddet var ikke for å presse frem en boikott av lekene, men for å forsikre at det ikke blir en boikott. FO hadde forutsett at BOA på ett eller annet tidspunkt ville kontakte FO angående OL. Det var ikke en direkte dialog mellom FO og BOA, men etter vinterlekene ble FO kontaktet av Baldwin som hadde blitt invitert av BOA til det britiske laget sin Olympiademiddag. Som skulle avholdes før de dro til Berlin. Da invitasjonen kom i februar, holdt FO seg til strategien sin med å bare distansere seg fra alle henvendelser om OL. Men dette endrer seg etter Rhinland. Da ønsket FO å få vite hvem som skulle komme til middagen og om det er noen utenlandske gjester som er invitert. Den tyske ambassadøren i London, Leopold von Hoesch, var invitert. Det som denne hendelsen viser er hvordan FO sin holdning endret seg

¹⁶⁸ Senor Conde (Spanske ambassade i London) til Mr Seymour (FO), British participation in the Olympic Games, 23 April 1936, FO 371/19940/3137

¹⁶⁹ Eden, s. 343.

¹⁷⁰ Ibid., s. 372-73.

etter Rhinland. Underlig er det og tatt i betraktning at de luftet ideen om å bruke OL som et våpen mot Hitler, og da de hadde muligheten, valgte de å la det ligge.

Etter mars og frem til slutten av sommeren, var Eden mer opptatt av den kritiske situasjonen i Etiopia, hvor Mussolini var i ferd med å vinne etter at Folkeforbundet ikke klarte å bli enig om de skulle innføre en oljesanksjon eller ikke.¹⁷¹ I juni kom det en til invitasjon. Den var til den britiske marinen Royal Navy, hvorpå Tyskland ønsket at Royal Navy skulle komme til Kiel på et uoffisielt besøk til OLs regattaløp og det internasjonale regattaløpet, som skulle arrangeres bare noen uker etter OL-løpet. Dette var nok ikke helt hva FO hadde sett for seg tidligere da de kun forventet at BOA på et tidspunkt kontakte FO - nå skulle FO ikke bare gi råd eller prøve å presse en privataktør til å boikotte lekene, men nå var det marinen som var invitert. Dette gjorde FO ansvarlig for marinens deltagelse eller fravær, ettersom marinen er underlagt regjeringen. Det resulterte i at de ikke visste hvordan de skulle forholde seg til arrangementet, og temaet havnet igjen i en gråson. FO prøver å distansere seg fra det, men samtidig så de seg nøtt til å sende marinepersonell til regattaløpet. Situasjonen som oppsto på grunn av okkupasjonen og det dårlige Anglo-franske samarbeidet, gjorde at Foreign Office ble mer usikrere på hvordan de skulle forholde seg til de kommende lekene. Tittelen til kapitlet er at OL blir et *fait accompli*, med det mener jeg at FO ser på lekene som et arrangement som det er for sent å gjøre noe med. Derfor endrer FO strategi til lekene og starter å presse BOA til å delta i lekene. FO får rapporter fra troverdige kilder om at en boikott av OL ville ha vært katastrofalt for Hitler, men FO har bestemt seg for å ikke å presse på mot en boikott i frykt for at det kan ødelegge for relasjonen mellom Tyskland og Storbritannia. I dette kapitlet skal vi se hvordan FO skifter holdning til lekene etter Rhinland, og hvordan FO prøver å presse BOA til å delta i lekene.

BOA inviterte Baldwin til sin olympiademiddag, som skulle holdes 19 mai. Baldwin henvendte seg til FO og spurte Eden om hans personlige oppfatning av at lekene skulle arrangeres i Tyskland, og om han burde delta eller ikke på middagen. På *minutes* er det notert at regjeringen har ingenting å gjøre med lekene, og at de har verken noen kontakt med eller noe ansvar for BOA, så om Baldwin ville delta på middagen ville ikke det bryte med balansen mellom politikk og idrett.¹⁷² Men forsøket på å distansere seg endret seg fort etter at tyske

¹⁷¹ Ibid., s. 374-79.

¹⁷² Major T. L. Dugdale til Mr. Eden, Invitation to Prime Minister to attend British Olympic Dinner, 28 Februar 1936, FO 371/19940/1346

tropper rykket inn i Rhinland 7. mars. Den samme dagen ble det sendt et brev fra FO til BOA hvor FO spør om det vil være noen utenlandske gjester tilstede under middagen.¹⁷³

Det er ikke en tilfeldighet at brevet ble sendt på samme dag som tyske tropper marsjerte inn i Rhinland. FO var bevisst på og meget klar over at OL hadde en stor verdi for Hitler, og etter bruddet med Locarnotraktaten, ble OL et svært aktuelt tema for å Eden da han skulle prøve å sveise sammen en ny Locarnoavtale med Tyskland, Frankrike og Belgia. Ettersom FO aldri hadde noen konkret plan for hvordan de skulle håndtere lekene, bortsett fra å eventuelt boikotte de, ble det en stor usikkerhet om det ville være lurt å sende statsminister Stanley Baldwin på en OL middag, og hva slags politisk betydning det kunne det eventuelt ha. 10 mars får FO svar fra BOA om hvorvidt det skal komme utenlandske gjester, og FO lærer at deriblant vil den tyske ambassadøren mest sannsynlig delta ettersom lekene vil bli holdt i Tyskland. De fleste meningsberettigede sa seg enige om at Baldwin bør dra på middagen uavhengig av ståsted, dersom Baldwin selv har lyst.

On the other hand, there is no reason why we should advise the Prime Minister to attend the dinner. His attitude should be governed by the condition whether or not he wishes to please the Committee... solution with Germany need not enter in to it.¹⁷⁴

FO hadde også vært svært forsiktig med hvordan de skulle forholde seg til pressen når det gjaldt OL. Da FO diskuterte mulighetene til en boikott av lekene i november 1935, var de svært bevist på at de ikke skulle bruke pressen. Hoare-Laval saken var et skrekkeksempel på hva som kunne skje dersom pressen fikk vite at FO hadde på noen som helst måte hadde involvert seg i OL. De visste at var stor misnøye blant det britiske folket når politikk og sport ble blandet. Hvis Baldwin deltok på middagen, kunne det kanskje også bli feiltolket og føre til misnøye blant offentligheten. I motsetning til i november, så startet ingen å diskutere muligheter for å ”bløffe” eller prøve å ”skremme” Leopold von Hoesch, ved å nevne mulighetene for en boikott av OL, slik som Mr. Wigram foreslo i november 1935, og som Mr. Sargent sa seg enig og avsluttet med å si: “if and when the occasion offers”.¹⁷⁵ Middagen kunne vært en slik

¹⁷³ Major T. L. Dugdale til Mr. Eden, Invitation to Prime Minister to attend British Olympic Dinner, 28 Februar 1936, FO 371/19940/1346

¹⁷⁴ Major T.L Dugdale til Mr. Hoyer Miller, Invitation to Prime Minister to attend British Olympic dinner, 10 Mars 1936, FO 371/19940/1721

¹⁷⁵ Sir E. Phipps til FO, Treatment of Jews in Germany, 11 November 1935, FO 371/18863/7600

mulighet. Hvis Storbritannias statsminister hadde nevnt ovenfor den tyske ambassadøren at BOA vurderte å trekke seg fra lekene på grunn av den nåværende situasjonen, kunne det vært en svært god skremmetaktikk mot Hitler. Men FO hadde ikke det samme synet på OL etter Rhinland som de hadde i november 1935, så en boikott av lekene var ikke lenger et attraktivt eller aktuelt tema å drøfte. FO hadde alltid ytret at de hadde intet ansvar for OL, men nå hadde de i *minutes* notatene også sluttet å drøfte forskjellige måter å utnytte lekene på. OL var ikke lenger et *våpen* for FO. Så etter deres oppfatning ville ikke det vært noen kontrovers hvis Baldwin deltok på en middag som var arrangert av BOA.

FO bestemmer og forholder seg til *appeasement*-politikken sin, og ser nå i stedet nytten av at det ikke blir noen boikott av lekene. Det skal ikke være noen tilknytning mellom FO og BOA, så middagen vil ikke være noe problem. Allikevel ønsker FO at Baldwin skal utsette med å gi et svar om han skal delta på grunn av den pågående krisen i Rhinland. 25 mars svarer FO:

As it is the British Olympic Committee that is giving the dinner, we do not see any objection to Prime Minister attending if he wishes to do so. On the other hand, it might perhaps be better that he should wait a little longer before giving his answer, in order to see how the present crisis resolves itself. Perhaps he might say that at present he cannot make engagements so far ahead. We could then have another look around later.¹⁷⁶

FO meldte at dette ikke har noe med dem å gjøre, samtidig som de gir et råd om å utsette et svar. Dette er et noe vagt brudd på den den britiske utenrikspolitikken mot OL, ettersom det var Baldwin som kontaktet FO om han burde dra eller ikke. Men saken ble påvirket av det politiske bildet ettersom FO vil utsette å gi et svar på grunn av situasjonen i Rhinland. 24 mars hadde Hitler gitt en ny memoar om fremtidige forhandlinger, som skapte bare et mer utydeligere bilde av hva Hitler sine intensjoner var.¹⁷⁷ Derfor ønsker FO å holde igjen et svar så lenge de kan, på grunn av den uklare situasjonen med Tyskland. De viste ikke om det var en politisk mulighet ved at den tyske ambassadøren, Leopold von Hoesch, også var invitert til middagen. Gråsonen som OL er plassert i, kommer tydeligere frem i den britiske utenrikspolitikken. OL i 1936 skiller seg ut fra tidligere Olympiader, nettopp fordi det er et aktuelt tema for utenriksdepartementet, lekene ble dratt inn i en politisk kontekst. Det kommer ikke noen flere

¹⁷⁶ Major T.L Dugdale til Mr. Hoyer Miller, Invitation to Prime Minister to attend British Olympic dinner, 10 Mars 1936, FO 371/19940/1721

¹⁷⁷ Eden, s. 371-72.

henvendelser fra hverken Baldwin eller BOA til FO om temaet. Hva svaret til FO var, er ikke blitt rapportert.

Fraværet av et endelig svar om invitasjonen, kan skyldes av en annen invitasjon som kom 10. mars. Denne gangen fra den Tyske Olympiske Komitéen. Tyskland inviterte den britiske marinen til å komme til OLs regattaløp i Kiel. FO likte virkelig ikke ideen om å sende et krigsskip til lekene mens situasjonen i Rhinland var så uklar. På invitasjonen fra den Tyske Olympiske komité star det å lese:

The organisation Committee of the Berlin 1936 XIth Olympiad have suggested that warships of those Nations taking part in the sailing races during the period 4th – 14th August should be sent to kiel during that period. The German Navy would be very glad if the wishes of the Organisation Committee could be fulfilled in the form of an unofficial visit.¹⁷⁸

FO ønsker heller ikke i dette tilfellet å gi noe svar med en gang. USA, Sverige og Danmark bestemte seg for å sende krigsskip noe som får FO mer med på tanken om at OL ikke er FO sitt område, og at de ikke burde blande seg inn. ”I think the answer to this must at least to some extent be influenced by the fact that we have already said that we aren’t participating in the Games governmentally.”¹⁷⁹ Det er en uklar signatur, så det er ikke lett å tyde hvem som skrev det, men FO prøver igjen å distansere seg med å si at det ikke er deres oppgave om å bestemme. FO brukte to måneder, helt frem til 16 mai, med å komme frem til dette svaret. FO følte ikke de hadde dårlig tid med å svare på invitasjonen om middagen eller regattaløpet, og derfor tok de seg god tid for å finne ut om det kunne ha noen politiske påvirkninger. Men, dette reflekterer også hvor vanskelig det var for FO å plassere OL i sin utenrikspolitikk. Det var en usikkerhet om OL ville påvirke FO sine mål.

Det som gjorde invitasjonen så vanskelig for FO var at det var en offisiell invitasjon til et uoffisielt besøk av marinen. ”This invitation which was clearly an official one that I think it cannot remain much longer unanswered.”¹⁸⁰ Dette likte ikke FO, ettersom de ønsket å holde seg i kulissene når det angikk OL. FO opererte i en gråsoner i denne saken fordi marinen ikke

¹⁷⁸ Admiralty til FO, Suggested visit to Kiel of warships belonging to states participating in Olympic regatta, 10 Mars, FO 371/19940/1639

¹⁷⁹ Admiralty til FO, Suggested visit to Kiel of warships belonging to states participating in Olympic regatta, 10 Mars, FO 371/19940/1639

¹⁸⁰ Admiralty til FO, Suggested visit to Kiel of warships belonging to states participating in Olympic regatta, 10 Mars, FO 371/19940/1639

er en privataktør, men underlagt regjeringen. FO har et ansvar ovenfor marinen, kontra utøvere som BOA hadde ansvar for. Dette blir følgelig et brudd med FO sin tidligere holdning om å ikke involvere seg i lekene, for nå må FO ta en vurdering om hva slags effekt deltagelse av mannskap fra et engelsk krigsskip i regattaløpet vil ha. FO ønsker egentlig ikke å sende noen krigsskip for å delta i løpet, men de finner ingen grunn til å slippe å delta. Etter OL-løpet skulle det arrangeres et nytt regattaløp i Kiel. Dette var det internasjonale regattaløpet som ble arrangert i Tyskland hvert år. Marinen pleier ikke å delta på løpet ettersom "our sailors are not trained to sail but to Steam". Men det ble allikevel bestemte at marinen skulle delta dette året.¹⁸¹

...the Admiralty themselves do not seem to be wildly enthusiastic about the visit, and as moreover it is very doubtful whether there is any longer anything to be gained by flattering or cajoling the Germans in order to persuade that that we intend to treat them on a basis of equality, there is a great deal to be said for our declining to send any ship at all.¹⁸²

Den britiske marinen var misfornøyd over at de måtte delta på det internasjonale regattaløpet som var etter OL. "I understand also from the Admiralty that they are not really very keen on taking part in the regatta, they have always declined to do so in the past"¹⁸³ står det i notatet på siden av rapporten. Selv om marinen ikke var fornøyd, måtte de delta. Men hvorfor måtte de delta når de hadde avslått deltagelser alle tidligere år? Svaret er fordi FO ønsket å smiske med Tyskland, noe som kommer tydelig frem i det tidligere sitatet. Dette var en del av *appeasement*-politikken til FO, for de ønsket å "integre" Tyskland inn i Europa igjen ved å involvere dem, være mer imøtekommende og behandle dem som likestilte. FO ser ingen grunn til hvorfor de ikke skal kunne sende et krigsskip på et uoffisielt besøk under OL sitt regattaløp. Men - det internasjonale regattaløpet var ikke en del av selve OL, og marinen hadde en mulighet til å avslå å komme slik som de hadde gjort tidligere. Derfor måtte FO få marinen til å delta i det internasjonale løpet. Dette var et brudd på Storbritannia sin utenrikspolitikk og mot idrett generelt. FO beordret marinen til å delta fordi FO så på løpet som en mulig politisk fordel.

¹⁸¹ Mr. Torr (FO), Proposed visit of one of His Majesty's ships to Kiel, 19 Juni 1936, FO 371/19940/4511

¹⁸² Admiralty til FO, Proposed visit of one of His Majesty's Ships to Kiel ,4 Juni, FO 371/19940/4049

¹⁸³ Admiralty til FO, Proposed visit of one of His Majesty's Ships to Kiel ,4 Juni, FO 371/19940/4049

Selv om FO hadde bestemt i mai at de mest sannsynlig ville sende et krigsskip til Kiel, meddeler FO til marinen at Eden vil vente til siste uke i juni med å komme med det endelige svaret. Ulempen med at FO hadde brukt så lang tid på å svare, var at marinen fikk dårlig tid til å samle utøvere som kunne delta i løpet som gå av stabelen etter selve OL. FO skjønnte at det var viktig for marinen å vite om de skulle dra eller ikke, slik at de som skulle dra fikk trent tilstrekkelig til regattaløpet.¹⁸⁴ Samtidig understreker FO at de ikke har noe ansvar for de sportslige forberedelsene, og om marinen deltar på selve regattaløpet eller ikke, ikke var så viktig for FO. Det viktige var at de dro ned og var tilstedte.¹⁸⁵ FO var bare opptatt av den potensielle politiske fordelene de kunne oppnå ved å være imøtekommende overfor Hitler. Dette kommer tydelig frem da det blir vurdert om å reversere ordren om å sende et krigsskip til Kiel fordi Tyskland sin holdning ikke hadde vært noe positiv:

Six weeks ago the Secretary of State ruled that the visit should take place; but during those six weeks the German Government's attitude has not been positively such as to give evidence either of any particular anxiety for our good-will or any particular amenability to minor courtesies. In the circumstances, the Secretary of State would perhaps like to reverse his former decision.¹⁸⁶

Hvis FO ikke så at det var en politisk fordel med å delta i lekene eller i det internasjonale regattaløpet, var de åpne for å gå tilbake til tankegangen fra november i 1935, det vil si å bruke arrangementet som et våpen mot Hitler. Men det blir ikke flere diskusjoner om regattaløpet i Kiel. Etter saken om regattaløpet endret FO sin holdning til OL. I stedet for å gå tilbake til en mer *aggressiv* holdning ovenfor en eventuelt boikotte lekene, var FO i mye større grad opptatt av å dempe alle diskusjoner om boikott og igjen å si ifra seg ansvaret ovenfor britisk deltakelse.

I Frankrike var det valg sommeren 1936. Venstresiden vant og Léon Blum ble Frankrike sin nye statsminister. Venstresiden i Frankrike var for en boikott av OL i Berlin, og i slutten av mai fikk ambassadøren til Storbritannia i Berlin, Sir E. Phipps, beskjed fra den franske ambassadøren om at venstresiden i Frankrike ville at landet skulle boikotte lekene i Berlin. Den franske ambassadøren kjempet imot dette, og han forsøkte å overbevise regjeringen om at en boikott ville ødelegge alle sjanser til å komme til en enighet med Tyskland. Den franske

¹⁸⁴ Admiralty til FO, Proposed visit of one of His Majesty's Ships to Kiel ,4 Juni, FO 371/19940/4049

¹⁸⁵ Mr. Torr (FO), Proposed visit of one of His Majesty's ships to Kiel, 19 Juni 1936, FO 371/19940/4511

¹⁸⁶ Mr. Torr (FO), Proposed visit of one of His Majesty's ships to Kiel, 19 Juni 1936, FO 371/19940/4511

ambassadøren mente at en boikott heller ikke ville ha noen effekt så lenge ingen andre nasjoner ble med på boikotten.¹⁸⁷ Det som den franske ambassadøren kan ha hintet til med å poengtere at en boikott ikke ville oppnå noe dersom ikke andre land blir med, var å se hvordan Phipps så på dette temaet. Phipps hadde hele tiden vært imot å diskutere en boikott av lekene, og han frarådet den franske ambassadøren om en boikott.¹⁸⁸ Dette var i mai, og før diskusjonen om regattaløpet var over. Så hvis det var et ønske i FO om å presse på for å få til en boikott og bruke lekene som et våpen mot Hitler, så kunne de ha fått Frankrike med på det. FO fryktet kanskje en slik utvikling. Det kunne virke for aggressivt mot Tyskland og dermed eskalere situasjonen ved å gi Hitler en grunn til å overreagere. Det kunne ha ført til at det ikke ble noen forhandlinger.

Sent i juni ble det rapportert fra, R. Kenney, i Foreign Office til Eden om en person som hadde kontakter innenfor den nazistiske kretsen. Eden ble informert om muligheten til å få opplysninger direkte fra den innerste nazikretsen i Tyskland. Denne kontakten til R. Kenney var Dr. Yahuda, som var professor i hebraisk litteratur og som underviste i flere universiteter rundt om i Europa.¹⁸⁹ Dr. Yahuda måtte selv flykte fra Tysland etter at Hitler kom til makten. Dr. Yahuda fortalte at Hitler ble møtt med motstand i sin innerste sirkel av blant annet von Ribbentrop i Rhinland-saken. von Ribbentrop mente at det var feil tidspunkt å remilitarisere Rhinland. Hitler skal ikke ha vært interessert i argumentene, med unntak av ett: argument om at det kunne ramme De Olympiske Lekene som skulle holdes i Berlin etter sommeren.

The only argument which eventually made him recede was the intimidation that the forthcoming Olympiade would result in catastrophic failure, unless some basis for an understanding with the British Government could be found, at least until the Olympiade would be over.¹⁹⁰

Denne kilden fra Dr. Yahuda er signifikant, fordi dette er den første kilden som argumenterer for at en boikott av lekene ville ha en *politisk effekt* og som kunne svekke Hitler

¹⁸⁷ Sir E. Phipps (FO), French attitude towards Olympic Games to be held in Germany, 16 Mai 1936, FO 371/19940/3697

¹⁸⁸ Sir E. Phipps (FO), French attitude towards Olympic Games to be held in Germany, 16 Mai 1936, FO 371/19940/3697

¹⁸⁹ R. Kenny (FO) til Anthony Eden, Forthcoming Olympic Games in Germany; conversations with Dr Yahuda who was suggesting boycott, 19 Juni 1936, FO 371/19940/4559

¹⁹⁰ R. Kenny (FO) til Anthony Eden, Forthcoming Olympic Games in Germany; conversations with Dr Yahuda who was suggesting boycott, 19 Juni 1936, FO 371/19940/4559

og nazistpartiet sin status i Tyskland. *Küegler* var en annen kilde som nevner en lignende effekt, og som ble meldt allerede i 1935.¹⁹¹ Forskjellen er at Dr. Yahuda sin rapport ble dekket i FO i motsetning til *Küegler* sin påstand som bare ble nevnt. Hitler sin egen status i Tyskland hadde økt kraftig etter gjeninnføringen av verneplikten i 1935 og etter okkupasjonen av Rhinland, men nazipartiet, NSDAP, var under mye kritikk det første halvåret av 1936. Det skyltes blant annet at levestandarden hadde falt, det var matmangel og matprisene hadde øket.¹⁹² Derfor var det ekstremt viktig for Hitler å vinne den tyske befolkningen gjennom sin propaganda, og da var Olympiaden den perfekte arenaen for å imponere, ikke bare utledningene, men hele det tyske folket også. Goebbels skal, ifølge Dr. Yahuda, ha fortalt det tyske folket at Tyskland sin fremtid var avhengig av en suksessrik Olympiade. Hvis OL feilet ville det være en katastrofe for Tyskland, og det kunne ruinere landet fordi det var bare Olympiaden som åpnet alle markeder for tysk eksport.¹⁹³

Storbritannia, Frankrike og Belgia hadde i gjennom sommeren 1936 komme til en enighet om å fortsette videre forhandlingene med Hitler. Eden ville invitere Mussolini og Hitler til møte mellom de fem statene om en ny Locarnotraktat. Hitler var villig til å gå inn i nye forhandlinger, men ikke før i midten av Oktober. Eden ønsket opprinnelig å holde møtet i slutten av Juli.¹⁹⁴ Det Eden ikke nevner i boken sin, er at grunnen til at Hitler vil utsette forhandlingen er på grunn av sommerlekene i Berlin. Eden ble rapportert om det.

Rapporten fra Kenney er relativ lang til å handle om OL i forhold til tidligere rapporter. Men også den mangler oppfølging. Det er ingen *minutes* notater av hva Kenney rapporterer. Dette reflekterer hvilken holdning FO har bestemt seg for å ta. FO har ingen intensjoner om å gå noe dypere inn på dette teamet. Det kan ha noe med hva Dr Yahuda rapporter som strider imot hva slags effekt FO trodde en boikott eventuell ville ha. Etter deres vurdering ville ikke en boikott ha noen effekt i det hele tatt.¹⁹⁵ Men det viser også at FO ikke ser noe verdi i å boikotte lekene lenger. FO hadde fått signaler fra Frankrike om at de var villige til å bli med på en boikott, og Kenney kom med en rapport som argumenterer for at en boikott av lekene ville

¹⁹¹ Sir E. Phipps til FO, Treatment of Jews in Germany, 11 November 1935, FO 371/18863/7600

¹⁹² Kershaw, s. 372.

¹⁹³ R. Kenny (FO) til Anthony Eden, Forthcoming Olympic Games in Germany; conversations with Dr Yahuda who was suggesting boycott, 19 Juni 1936, FO 371/19940/4559

¹⁹⁴ Eden, s. 389-90.

¹⁹⁵ Sir E. Phipps til FO, Treatment of Jews in Germany, 11 November 1935, FO 371/18863/7600

vært katastrofalt for Hitler. Så hvis FO faktisk ønsket å kontakte BOA og presse på for en boikott, ville de mest sannsynlig lykkes. I stedet lot FO seg prege av andre grunner og årsaker til ikke å gå mot en boikott: Storbritannias tradisjon om å skille sport og politikk, Rhinlandkrisen, forhandlingene om en ny Locarnotraktat, og det dårlige samarbeidet med Frankrike. Men Dr Yahuda er klar i sin sak om at Tyskland kommer til å bryte alle forhandlinger etter at lekene er over.

This circumstance offers also an explanation why a term of four months was fixed for the interim negotiations. This is just the time after which the Olympiade will reach its end at the middle of August. As it was thought that the preliminary negotiations for an understanding would take about a fortnight, the term of four months would be sufficient to secure the success of the Olympiade and to untie the Hans of the Nazi leaders immediately the Olympiade is over...

I personally do not hesitate for a moment to think that the whole plan of Hitler's proposals is only a maneuver to win time and that no sooner will the Olympiade be over than new pretexts for breaking the new engagements will be found. All those who still believe in Hitler's sincerity ought to think of all his previous "assurances" which were also taken seriously but were very far from being sincere. I am therefor of opinion, that the British people should be enlightened especially by the press about the real object of the Olympiade, and that all possible means should be employed to frustrate all the hopes laid by the Nazi propagandist upon the success of the Olympiade.¹⁹⁶

I et retrospektiv kan man konkludere med at hadde Dr Yahuda helt rett. Eden stolte ikke på Hitler, men allikevel insisterte han på å beholde *appeasement*-politikken. Det gjorde de fordi de trodde at det ville være den beste langsiktige løsning for å bevare freden i Europa. Hvis Storbritannia hadde boikottet lekene og fått med seg Frankrike og kanskje USA, ville det bare ha økt spenningen i Europa. Det ville også ha ført til en større misnøye mot Storbritannia og Frankrike i Tyskland som igjen kunne ha økt Hitler sin popularitet ettersom han meget sannsynlig ville ha brukt anledningen til sin fordel via Dr. Göbbels propaganda ministerium. En annen ting som Dr Yahuda tar opp og som FO ikke benytter, er å bruke pressen.

FO var ikke som i november 1935 interessert i å finne svakheter rundt OL som de kunne utnytte, fordi en boikott ikke lenger gikk inn i deres strategi for å oppnå sine mål. Det skulle skje gjennom forhandlinger. Et tidligere eksempel på dette er fra 25. mars, da kommandør Oliver Locker-Lampson spurte under et *Parliamentary Question*, om de Olympiske Lekene i

¹⁹⁶ R. Kenny (FO) til Anthony Eden, Forthcoming Olympic Games in Germany; conversations with Dr Yahuda who was suggesting boycott, 19 Juni 1936, FO

Berlin kunne føre til en økonomisk vekst i Tyskland som gir videre midler til opprustningen til Hitler. Og i så fall de vil forby at britiske midler skal bli brukt til OL. Locker-Lampson får til svar at de ikke har mulighet eller makt til å forhindre at enkeltpersoner i Storbritannia bruker penger på Olympiaden i Berlin. Men på kilden står det med stempel "F.O. are not asked to advise", og det finnes ikke flere kilder som handler økonomien rundt lekene.¹⁹⁷

Hitler hadde ikke en bestemt økonomisk plan på dette tidspunkt, men i august samme måned som OL arrangeres, utarbeider han et memorandum som ble grunnmuren til *fireårsplanen* som ble lagt frem oktober samme år. I dette memorandumet sier Hitler at bolsjevismen i øst er den største trusselen for Europa og Tyskland, og at de eneste statene som kan reise seg opp mot Sovjetunionen er Tyskland og Italia – samt Japan. De demokratiske statene er for svake. Hitler erkjenner også at Tyskland ikke klarer å leve på sine egne ressurser, og derfor må Tyskland ekspandere. Han skriver så hvordan Tyskland skal bygge opp en sterk fredsøkonomi og samtidig ruste opp hæren slik at de er klare for krig når tiden er inne. Både den tyske økonomien og de tyske stridskreftene skulle ifølge fireårsplanen være klare for krig om fire år.¹⁹⁸

Det er ikke formålet til denne oppgaven å skrive om Hitler sin *fireårsplan*, men hvis man ser på da han valgte å legge frem dette memorandumet, ser man at tidspunktet ikke er tilfeldig. Hitler var svært bevisst på at han skulle holde en lav profil før lekene. Rhinland var et sjansespill fra hans side, og nå gjaldt det å utsette alle politiske utspill om traktater og avtaler til etter at lekene var over. Dette vises med hva R. Kenney rapporterte om *firemåneders*-begrepet, som skal ha blitt brukt av nazitoppene da de prøvde å forhandle med Tyskland etter Rhinland.¹⁹⁹ R. Kenney sin rapport til Eden endret ikke FO sin holdning til lekene, og det er ikke noen flere kilder som nevner muligheten for en boikott av lekene. Alle kildene som handler om lekene fremstår som mer spontane spørsmål, og det utvikler seg aldri til et tema på den politiske agendaen til FO - noe som var planen til FO.

Det er få eksempler hvor det er noen i parlamentet som etterspør konkrete forsikringer fra Tyskland under OL. 16. juli kom det et spørsmål under *Parliamentary Question* fra Mr.

¹⁹⁷Parliamentary Question Komandør O. Locker Lampson til FO, Financial advantages to Germany of Olympic Games, 23 mars, FO 371/19940/2284

¹⁹⁸ Se URL 5

¹⁹⁹ R. Kenny (FO) til Anthony Eden, Forthcoming Olympic Games in Germany; conversations with Dr Yahuda who was suggesting boycott, 19 Juni 1936, FO 371/19940/4559

Mander om Anthony Eden kan komme med noen forsikringer fra Tyskland om at Olympiaden ikke vil bli preget av politisk propaganda. Det er ikke Eden som svarer, men Viscount Cranborne som simpelt svarer:” No, Sir.”.²⁰⁰ Mr. Mander prøver igjen 22. juli under nok en Parliamentary Question om å få garantier for at Hitler ikke vil bruke OL som et politisk middel i sin propaganda. Denne gangen svarer Eden selv «No, Sir.». Mr. Mander vil så få forsikringer fra Tyskland om at forfølgelser av jøder ikke skal gjenopptas etter at lekene er over. Eden svarer:” The hon. Gentleman asked whether I could give an assurance from the German Government on this subject, and my answer was perfectly clear.” Lieut.-Colonel Moore tar ordet etter Eden og sier:” Does not my right hon. Friend view with disfavor these impertinent pin-picks against a friendly nation?” hvorpå Mr. Mander svarer:” Nonsense.”²⁰¹ Det er ikke første gang at det har blitt stilt krav til Tyskland rundt lekene. I det første kapitelet kunne vi lese at USA krevde at tyske jødiske utøvere måtte få kunne delta i lekene. Det endte med at Helene Mayer og Rudi Ball fikk lov til å delta. Storbritannia stilte seg bak USA sine krav, men var ikke en pådriver på å få tvunget igjennom kravene – Storbritannia var heller interessert i å få USA til å gi ikke stå så hardt på kravene sine, og legge vekk ideen om å boikotte. Mr. Mander er den første som prøver å få Eden til å få Tyskland til å stille med garantier på Storbritannias premisser, ikke USA sine. Men Mr. Mander initiativ varer ikke lenge og fører ikke frem til noe større diskusjon.

Samtidig som Mr. Maninger krever garantier, får Foreign Office inn en rapport fra *Manchester Guardian* sin politiske korrespondent i Tyskland, Frederick Augustus Voigt, om at Hitler har satt i gang tiltak for å imponere utenlandske gjester. Tyskland sin minister for landbruks- og matdepartementet, Richard Walther Darré, hadde gitt instruksjoner til den tyske befolkningen om hvordan de skulle oppføre seg under mesterskapet. I denne rapporten er det et vedlegg som inneholder ordrene til Darré på tysk, og en artikkel fra avisen *Manchester Guardian*. Darré vektlegger at hele Tyskland må vise seg fra sin beste side ettersom at det er mange utenlandske tilskuere som vil reise gjennom landet i bil. Derfor er det viktig at alle landsbyer rundt om i Tyskland viser seg fra sin beste side. Darré skriver at dette er den beste

²⁰⁰ Parliamentary Question Mr. Mander til FO, Olympic Games in Germany, 16 Juli, FO 371/19940/5264

²⁰¹Parliamentary Question Mr. Mander til FO, Olympic Games: reply to question, Mr Eden will not seek assurances that Games will not be used for propaganda purposes, 22 Juli 1936, FO 371/19940/5430

måten å straffe den fiendtlige utenlandske *Jüdenpresse*.²⁰² Det var ikke mange aviser i Storbritannia som skrev kritisk om en deltagelse i Hitler sitt OL.

Manchester Guardian var den avisen som uttalte seg mest kritisk til OL, og som hadde flest artikler om å boikotte lekene. *Manchester Guardian* skriver i en artikkel datert 22. juli om Darré sine instruksjoner og hvordan nazistene bokstavelig talt skulle male et falskt bilde av Tyskland. Darré ville at lokale tjenestemenn i de tyske landsbyene bokstavelig skulle male over fattige områder med slitne bygninger, og gjemme unna borgere som kunne gi negative inntrykk av tilstanden i de fattige områdene i Tyskland. Arbeidere som jobbet i nærheten av en vei må flytte på seg slik at de ikke kunne sees, og konsentrasjonsleir med politiske fanger måtte selvsagt også skjules. Alle skulle være høflige og hjelpe alle utlendinger som trengte assistanse med noe, det inkluderte også utenlandske jøder.²⁰³ Foreign Office hadde tidligere blitt varslet om at Hitler ville bruke leke til å promotere sitt Tyskland gjennom sin propaganda for å imponere utlendingene. *Manchester Guardian* sin artikkel kastet lys over Hitler sine utspekulerte metoder for å imponere, og dokumentet til Darré som blir sendt til Foreign Office viste detaljene rundt planene. Allikevel blir ikke Foreign Office mer enn tilskuere og de engasjerer seg ikke i opplysningene de får tilsendt.

Den spanske borgerkrigen startet 18. Juli. Hitler hadde fått øyne opp for mulighetene som lå i Spania. Hitler fryktet at bolsjevismen skulle få fotfeste i Spania slik at det ikke ville bli en, men to fronter for Hitler å slå på når krigen skulle utkjempe. Derfor ble det viktig for Hitler å støtte den fascistiske bevegelsen i Spania som var ledet av Franco.²⁰⁴ Det tok ikke lang tid etter at borgerkrigen hadde begynt før Hitler og Mussolini begynte å transportere spanske soldater som var stasjonert i spanske-Afrika over til det spanske fastlandet. Storbritannia var de mer opptatt av hva Frankrike ville gjøre. Frankrike hadde hatt valg i juni og fått en ny president, Léon Blum. Blums regjering var veldig lik i sammensettingen som den spanske regjeringen før utbruddet av borgerkrigen. De avhengige av støtte fra sosialistiske Venstre og Kommunistene, som utgjorde bare en liten andel av den franske politiske eliten. Majoriteten av Blums støttespillere ville at Frankrike skulle bistå Spania, inkludert høyresiden, men Blum fryktet et militærkupp i Frankrike også dersom han blandet seg inn i borgerkrigen. Hvis Frankrike ga

²⁰² Mr. Voigt til FO, Olympic Games: Measures taken by German authorities to impress foreign visitors to Olympic Games, 22. Juli 1936, FO 371/19940/5429

²⁰³ Mr. Voigt til FO, Olympic Games: Measures taken by German authorities to impress foreign visitors to Olympic Games, 22. Juli 1936, FO 371/19940/5429

²⁰⁴ Kershaw, s. 384-5.

hjelp til den spanske regjeringen, og Italia og Tyskland bisto opprørene, kunne det ha ledet til en større krig over Europa. Blum bestemte at han ikke ville blande seg inn, og dette var til Storbritannias lettelse. Frankrike og Storbritannia signerte en avtale der ingen av landene skulle blande seg inn i borgerkrigen.²⁰⁵ Den Spanske borgerkrigen spilte derfor ikke en så stor rolle i det politiske maktbildet i Europa, siden Frankrike og Storbritannia ikke ville risikere krig mot Italia og Tyskland på grunn av borgerkrigen. Selv om det var venstresiden som vant valget i Frankrike, ble det heller ikke noe forsøk på å boikotte lekene.

27. juli får Foreign Office bekreftet fra den tyske ambassaden at alle utenlandske utøvere som skal delta i lekene får lov til å reise fritt gjennom Tyskland, og til å gå med sine respektive uniformer for det landet de representerer frem til 15 august. I *minutes* er det et notat hvor det står: "This is rather late to be much use...".²⁰⁶ De Olympiske Lekene startet 1. august, og er det noe som går igjen av Foreign Office sin dekning av lekene, så er det en stor mangel på notater eller diskusjoner rundt temaene som blir rapportert inn. Foreign Office var langt fra uinformert rundt kontroversene som skjedde i løpet av lekene, men de valgte å ikke ta opp temaene. Baldwin var mest opptatt av hva den britiske befolkningen mente. Han fryktet ødeleggelsene som fulgte med moderne krigføring, og han skal ha sagt i en samtale at han ikke var villig til å risikere krig mot noen som helst, for Folkeforbundet eller noen andre, og heller ikke for noe annet.²⁰⁷ Det var mange i Storbritannia som uttrykte sympati for Tyskland, og de så ikke problemet med at Hitler hadde tatt tilbake Rhinland. Dette kom frem under et møte med Foreign Affairs Committee, kort tid etter okkupasjonen av Rhinland.²⁰⁸

Grete Bergmann drev med høydesport og var verdens beste innenfor grenen. Bergmann var en tysk jøde som ble tvunget til å gi fra seg sitt medlemskap i det Tyske Sportsforbundet i 1933 på bakgrunn av at hun var jøde. Bergmann flyttet til Storbritannia der hun fortsatte som høydehopputøver, og hun kunne også representere England i lekene. Men Bergmann bestemte seg å reise tilbake til Tyskland etter at hun hadde fått signaler om at alle utøvere som klarte å hoppe kvalifiseringskravet kunne representere Tyskland, uavhengig av religion. Bergmann klarer kravet, men får beskjed noen dager før lekene starter at hun ikke får lov til å delta og

²⁰⁵ Parker, s. 80-81.

²⁰⁶ German Chargé d' Affaires til FO, Olympic Games: requests to inform authorities of German agreement that participants may wear uniforms of their home states, 27 Juli 1936, FO 371/19940/5566

²⁰⁷ Williamson, s. 302.

²⁰⁸ Prime Minister's Office, Situation caused by German occupation of the Rhineland, 1936, Prem 1/194, s. 59

representere Tyskland fordi hun ikke tilhører noen tysk klubb. Den virkelige grunnen til at Grete Bergmann ble ekskludert var at hun var jøde. Foreign Office får denne historien rapportert 29. juli.²⁰⁹ Her brøt Hitler med sine tidligere lovnader om å tillate jøder til å få delta i lekene. FO gjør ingenting ut av dette bruddet, og det reflekterer at FO mente det var for sent å gjøre noe med OL, men også FO sin politikk om å holde avstand. Lekene skulle snart starte, og FO var ikke interessert i å ta opp kontroversielle temaer rundt OL, da lekene snart skulle bli unnagjort. I oktober var det et viktig møte med Tyskland, og FO hadde ingen interesse av å sabotere bort den muligheten for nye forhandlinger.

Anthony Eden var på ferie i Yorkshire da lekene i Berlin startet 1. august. Eden hadde sendt Sir. R. Vansittart til Berlin for å bygge relasjoner med tyskerne før forhandlingene som skulle finne sted i oktober. Sir Vansittart skrev en rapport til Eden 12. august, hvor han beskriver lekene som svært imponerende og at tyskerne på tross av de store folkemengende har organisert og håndtert lekene på en mesterlig måte. Sir Vansittart sier at han ikke har hatt en dyp politisk diskusjon med noen av de politiske toppene i Tyskland. De har vært opptatt av lekene, den Spanske borgerkrigen, forberedelser til Rikspartidagene i Nürnberg, og Sir Vansittart mente at det var antydninger til intern uro i nazipartiet. Uansett satt Sir Vansittart igjen med en god følelse av besøket sitt, og mente at det var en suksess.

I have succeeded in dispelling the idea that the Foreign Office is a nest for anti-German prejudices and I hope that everyone here, and I have seen pretty well everyone, will be in future more ready to believe that the Foreign Office is manned by reasonable and open-minded people who, if they do not always see eye to eye with Germans, are at least quite honest about it and are not moved by any kind of phobia. I have established very friendly personal contacts with all those in power here and I hope this may serve us in the future.²¹⁰

Sir Vansittart sin rapport viser at lekene kunne brukes som et politisk middel. Ikke for å stikke kjepper i hjulene på Hitler sine leker, men for å bygge relasjoner med nazitoppene til de kommende forhandlingene i oktober. På tross av advarsler om at nazistene ville vise en falsk vegg hvor tilreisende bare ville se tyskerne fra sin beste side, lot Sir Vansittart seg lure til å tro at han hadde knyttet kontakter i naziregimes topp. I virkeligheten hadde Sir Vansittart og Eden latt Hitler få frie tøyler til etter at lekene var over. Suksessen som fulgte lekene sementerte

²⁰⁹, Berlin Chancery til Central Department, Non-participation of Fraulein Grete Bergmann in Olympic Games, 29 Juli 1936, FO 371/19940/5645

²¹⁰ Sir R. Vansittart til FO, Has had a successful visit to Berlin, 12 August 1936, FO 954/10A/40

Hitler sin status i Tyskland enda mer enn hva den var før lekene, og nå hadde Hitler mot til å møte Folkeforbundet på sine premisser, uten å frykte forskjellige sanksjoner fra Forbundet. Det blir fort kontrafaktisk historie å spekulere i hva som kunne ha skjedd hvis Eden hadde stått hardere opp mot Hitler før lekene, og kanskje boikottet lekene. Ville USA eller Frankrike ha fulgt etter? USA sto sterkt på kravet om å få jøder til å delta, og hvis Storbritannia hadde trukket seg etter at Bergmann ble nektet å delta, kunne det ha vekket reaksjoner i USA også. Dersom Storbritannia hadde stått sterke opp mot Tyskland etter Rhinland-okkupasjonen, hadde samarbeidet med Frankrike vært mye bedre noe som igjen kunne ha ført til en reaksjon fra Frankrike også.

Som det kommer frem i R. Kenney sin rapport om Dr. Yahuda sin oppfordring til å boikotte OL, ville ikke en boikott ført til krig eller hatt noen dirkete politiske virkninger, men det kunne ha svekket Hitler sin stilling i Tyskland – noe som i lengden kunne ha ført til naziregimes kollaps. NSDAP sin status i Tyskland var allerede skjør etter tøffe økonomiske tider, og et nederlag med Olympiaden kunne ha startet en kjedereaksjon som svekket partiets popularitet. Hitler la også frem den økonomiske planen som skulle gjøre Tyskland klare til krig på fire år kort tid etter at lekene var over. En boikott av OL kunne kanskje ha svekket mulighetene til å gjennomføre en slik plan til en viss grad, fordi da ville nazipartiet ikke nyte den samme støtten fra folket lenger. Igjen, dette er veldig kontrafaktisk og spekulativt, men poenget er at en boikott av OL kunne ha skapt en ny situasjon til Storbritannias fordel i oktober, da forhandlingene med Tyskland skulle starte. De kunne ha stått mye sterkere enn hva Sir Vansittart trodde at de gjorde da han sendte sin rapport til Eden.

Lekene gikk helt uforstyrret, og ble en enorm suksess for Hitler. Den nye Olympia stadion og OL-landsbyen skal ha kostet rundt 54 millioner mark, ifølge en rapport av lekene som ble gitt til Eden. Rapporten vektlegger hvor mye lekene betydde for Tyskland, og at England ikke ville forstå hvor mye som sto på spill for tyskerne. Tyskland var den mest suksessfulle nasjonen og tok 33 gullmedaljer, 26 sølvmedaljer, og 30 bronsemedaljer i totalt 129 grener. Storbritannia tok bare 4 gull, 7 sølv, og 3 bronse. Mange tyske soldater deltok i lekene. De hadde trent målbevisst siden starten av 1935, og soldatene fikk fritak fra all annen tjeneste.²¹¹ I motsetning til dagens profesjonelle oppladninger til store konkurranser som OL, var det i 1935 en annen holdning til slike mesterskap. Storbritannias utøvere var for det meste

²¹¹Mr B.C. Newton til FO, Olympic Games: report on use of Games to advertise Nazi regime; preparations for events and training of athletes, 18 August 1936, FO 371/19940/5983

kun amatører som trente gjennom lokallag eller universiteter.²¹² At tyskerne lot sine utøvere bruke et helt år på å trene målbevisst mot lekene i Berlin, reflekterer hvor viktig det var for tyskerne å promotere den ariske rase som den beste av alle.

Det eneste som ødela litt for den perfekte opptreden til Hitlers ariere, var suksessen til Jesse Owens. USA sin superstjerne. Owens ble spesielt husket for den amerikanske militærhilsen han ga Hitler, da han tok gull i sprint. Bildet av han har blitt brukt i ettertid som propaganda mot nazismen. Om Owens gjorde militærhilsen som en slags protest skal ikke denne oppgave drøfte, men da lekene pågikk ble Jesse Owens satt mer pris på i Tyskland enn hva han ble i USA. Han ble dratt frem som en av OL sine største stjerner.²¹³ Uansett ble *the American negroes* sin suksess lagt merke til i rapporten som ble sendt til Eden i paragraf 5.” From the German point of view the only fly in the ointment was the success of the American negroes, who won seven of the twenty-two running and field events.” På et notat i *minutes* står det:” The value of the Olympic Games as propaganda has been imminent. Para 5 is a pleasant case of the pot calling the kettle black.”²¹⁴

²¹² Krüger and Murray, s. 70.

²¹³ Ibid., s. 61.

²¹⁴ Mr B.C. Newton til FO, Olympic Games: report on use of Games to advertise Nazi regime; preparations for events and training of athletes, 18 August 1936, FO 371/19940/5983

6.0 Historisk etterspill og konklusjon

Suksessen av lekene var enorm. 99 av 100 utenlandske tilskuere tenkte mye bedre om Nazi-Tyskland enn hva de gjorde før lekene.²¹⁵ Fraværet av boikott mot leken hadde gjort at Hitler nå kunne nyte stor prestisje og fokusere på den neste fasen som var fireårsplanen. Det ble aldri noen møte om en ny Locarnotraktat mellom Storbritannia, Frankrike, Belgia, Italia og Tyskland, som skulle holdes i oktober. Å grunnen til at videre forhandlinger ikke fant sted, var utviklingen av den spanske borgerkrigen. Mussolini og Hitler hadde startet å gi militær støtte til Franco, og Storbritannia og Frankrike fryktet at situasjonen ville eskalere til en større krig i Europa hvis de involverte seg. Derfor ble Storbritannia og Frankrike enige om å signere under en avtale om å ikke blande seg inn i borgerkrigen. Folkeforbundet hadde feilet både i Etiopiakrisen, Rhinlandskrisen og den spanske borgerkrigen, bare på et år.

Lekene var en falsk fasade for virkeligheten til tyske jøder. Et tragisk eksempel er Wehrmacht offiseren Wolfgang Fürstner. Han hadde ansvar for OL-landsbyen i Berlin, og var en sentral aktør til at OL ble en suksess. Men da Nürnberglovene ble innført i 1935, måtte alle sjekke sin familiebakgrunn for å se om de hadde noen jøder i slektstreet. Fürstner var i slekt med en jøde, og ble selv klassifisert som en jøde. Han fikk allikevel lov til å jobbe med OL-landsbyen til lekene var over. I mellomtiden forlot kona han og da lekene var over skjønte han at han også ville miste sin stilling i Wehrmacht. Det endte med at han tok sitt eget liv, 19 august. Bare tre dager etter at lekene var over.²¹⁶ Hitler prøvde å dekke over selvmordet, men det ble lekket ut til media uten noen sterke reaksjoner. Fürstner sin skjebne reflekterer godt den kalde og brutale virkeligheten som ventet jødene etter at sceneteppet hadde gått ned. Faktumet er at lekene ble en så stor suksess på grunn av Fürstner sin innsats. Men hans funksjon for lekene var nå over, og lekene hadde gjort sitt formål. En SA medlem sa like før lekene var over: "Wenn die Olympiade vorbei, Schlagen wir die Juden zu Brei!" som betyr "Når OL er over, kan vi banke opp jødene igjen."²¹⁷

Hva effekten av en boikott av lekene ville ført til er vanskelig å si. Hvis Storbritannia, USA, og Frankrike hadde boikottet lekene og gitt en appell til IOC, kunne lekene kanskje ha blitt flyttet, og OL-prosjektet til Hitler ville vært ødelagt. Hvis lekene hadde blitt flyttet før

²¹⁵ Hart-Davis, s. 228.

²¹⁶ Susan D. Bachrach, *The Nazi Olympics : Berlin 1936* (Boston: Little, Brown, 2006), s. 109.

²¹⁷ Krüger and Murray, s. 64.

vinterlekene i Garmisch-Partenkirchen, kunne kanskje ha forhindret Rhinlandskrisen i 1936. Hitler hadde kanskje da ikke våget å gjøre en slik handling hvis han så at Frankrike og Storbritannia ikke var redde for å stå opp mot han. Da hadde han kanskje hørt mer på sine rådgivere som anbefalte han å vente med remilitariseringen av Rhinland til 1937. Det blir veldig spekulativt om hva som hadde skjedd hvis Rhinlandskrisen ble forhindret, og om det ville skjedd på grunn av at OL ble flyttet. Men en ting er sikkert, hvis Storbritannia hadde reagert mye hardere på Rhinlandskrisen og truet Hitler med en boikott av lekene hvis ikke forhandlingene rundt en ny Locarnotraktat ble gjennomført i Juli og ikke i Oktober – ville Storbritannia ha mye bedre forhandlingskort mot Hitler, for da var lekene enda ikke gjennomført. Hvis Storbritannia hadde gått mot å boikotte lekene ville også samarbeidet med Frankrike bedret seg, ettersom de ønsket isolere Tyskland og var villig til å boikotte lekene hvis Storbritannia var med.

Foreign Office hadde feilet med å stanse Mussolini i Etiopia og Hitler etter Rhinland. Det resulterte i at Italia og Tyskland ble en allianse i november 1936 og ble kalt *Roma-Berlin-aksen*, eller *aksemaktene*. Tyskland hadde også i november signert en *antikominternpakt* med Japan, som var en antikommunistisk forsvarspakt mot Sovjet. Noe av skylden kan legges på Anthony Eden og Stanley Baldwin. Eden prøvde å redde et allerede ødelagt Folkeforbundet etter nederlaget i både Rhinland og Etiopia. Eden prøvde også å jobbe mot avtaler med Tyskland som kunne begrense dem, gjennom en ny Locarnotraktat som kunne også lede til en *flyvåpenavtale*. Baldwin på sin side, hadde gitt for mye av ansvaret på Eden, uten å tatt ansvar som statsminister for hvordan utenrikspolitikken skulle være. Baldwin skal ha sagt til Eden at de måtte komme nærmere Tyskland, og da Eden spurte hvordan svarte Baldwin:” I have no idea. That’s your job.”²¹⁸

Baldwin hadde økt opprustingen etter Rhinland, men i desember 1936 ble det annonsert at han skulle pensjonere seg til våren. 28 mai 1937 gikk Stanley Baldwin av som statsminister og Neville Chamberlain ble Storbritannias nye statsminister. Chamberlain satset ikke så mye på opprustning, og fokuserte mer på *appeasement*-politikk for å ikke bli involvert i en krig.²¹⁹ Anthony Eden gikk av som utenriksminister i protest mot Chamberlain sin *appeasement*-politikk i februar 1938.²²⁰

²¹⁸ Kenneth Young, *Baldwin* (London: Weidenfeld and Nicolson, 1976), s. 141.

²¹⁹ *Ibid.*, s. 142-43.

²²⁰ Eden, s. 604-05.

Foreign Office i 1936 ønsket å begrense Tyskland gjennom bilaterale avtaler for å begrense deres opprustningsmuligheter. Locarnotraktaten var en slik avtale som skulle begrense Tyskland sine muligheter til å angripe Frankrike og *the low countries*. Så da Hitler okkuperte Rhinland, var Eden sin oppgave å få på plass en ny Locarnotraktat, som kunne ha ledet til en *flyvåpenavtale* med Tyskland. Strategien han velger ovenfor OL var å la lekene gå uforstyrret, for da ville ikke OL forverre situasjonen ytterligere. Men overfor utenrikspolitikken som FO hadde mot OL fra 1935, var Eden sin strategi et brudd.

Politikken var enkel; ikke bland seg inn i OL diskusjonen. Selv om det var diskusjoner i 1935 om å bruke OL som et våpen mot Hitler hvis anledningen bød seg, engasjerte FO seg aldri inn i lekene eller prøvde å påvirke BOA. Da marinen ble invitert til å komme på et uoffisielt besøk i OL sitt regattaløp, og internasjonale regattaløpet noen uker senere i Kiel, hadde marinen en mulighet til å avslå invitasjonen. Marinen hadde stått over det internasjonale regattaløpet hvert år, og da kunne ville det også være naturlig å avslå regattaløpet i OL. Dette kan ikke FO tillate, og sender marinen til å møte opp til begge løp. FO var ikke interessert i om marinen deltok på selve løpet eller ikke, men det var viktig at de møtte opp. På grunn av at FO sender marinen til å Kiel bryter de med politikken om å ikke blande seg inn i OL-diskusjonen. FO skal ha ”hvisket” i øret til BOA om å delta på lekene.²²¹ At FO gjorde det har jeg ikke noen konkrete kilder på, men at FO hadde lyst til å påvirke BOA til å delta er det liten tvil om. I så fall ville ”hviskingen” til FO vært en klart brudd på utenrikspolitikken mot OL.

Diskusjonene om hvorvidt OL kunne bli brukt som et våpen mot Hitler, viser at FO skjønnte at OL kunne brukes som et politisk middel. Eden hadde samme oppfatning, men så den politiske verdien i at lekene gikk uforstyrret. Hitler hadde vist seg vanskelig å håndtere når det kom til videre forhandlinger rundt en ny Locarnotraktat. Hitler hadde fått viljen sin med å utsette møte mellom Locarnomaktene til oktober, og Eden ville ikke gi Hitler en til sjanse til å utsette eller avlyse møtet. Det er vanskelig å nøyaktig vite hva Eden mente om lekene, ettersom at han ikke nevner lekene i sin memoar, og veldig sjeldent skriver selv noen kommentarer på rapporter om lekene. Men ut i fra mine kilder, tolker jeg Eden som svært bevist på lekens verdi. Kildene viser at det var mange i FO som støttet en boikott av lekene, men det skjer ingenting, og etter diskusjonen rundt regattaløpet er over forsvinner nesten all diskusjon rundt lekene. Jeg tolker som at Eden setter ned foten når det kommer til diskusjonen om å bruke lekene mot

²²¹ Jefferys, s. 62.

Hitler. Det skulle ikke lenger være et tema. En kan også argumentere at på grunn av det dårlige samarbeidet med Frankrike og den uklare situasjonen etter Rhinland, så utviklet det seg en så stor usikkerhet rundt lekernes betydning, at Eden ikke klarte å ta en avgjørelse om å bruke lekene mot Hitler eller ikke. Og før situasjonen etter Rhinland begynte å roe seg, følte de at det var for sent å bruke lekene som et våpen mot Hitler. Derfor var det bedre å bare la lekene gå uforstyrret. De Olympiske Lekene i 1936 blir stående som 'Nazi-OL', og som en ubrukt mulighet til å stå opp mot Hitler.

7.0 Primærkilder fra National Archives, Kew

- DO 35** Dominions Office and Commonwealth Relations Office: Original Correspondence
- FO 371** Political Departments: General Correspondence from 1906-1966
- FO 954** Private Office Papers of Sir Anthony Eden, Earl of Avon, Secretary of State for Foreign Affairs
- PREM 1** Prime Minister's Office: Correspondence and Papers, 1916-1940

8.0 Litteratur

8.1 Sekundærlitteratur

- Bachrach, Susan D. *The Nazi Olympics : Berlin 1936*. Boston: Little, Brown, 2006.
- Beck, Peter J. *Scoring for Britain : International Football and International Politics, 1900-1939*. Hoboken: Taylor and Francis, 2013.
- Bell, Philip Michael Hett. *The Origins of the Second World War in Europe*. Third edition ed. London: Longman, 2007.
- Cowling, Maurice. *The Impact of Hitler : British Politics and British Policy, 1933-1940*. London: Cambridge University Press, 1975.
- Eden, Anthony. *Facing the Dictators; the Memoirs of Anthony Eden, Earl of Avon*. Boston: Houghton Mifflin, 1962.
- Fry, Michael G., Erik Goldstein, and Richard Langhorne. *Guide to International Relations and Diplomacy*. London: Continuum, 2002.
- Guttman, Allen. *The Games Must Go On : Avery Brundage and the Olympic Movement*. New York: Columbia University Press, 1984.
- Hart-Davis, Duff. *Hitler's Games : The 1936 Olympics*. New York: Harper & Row, 1986.
- Jefferys, Kevin. *The British Olympic Association : A History*. Basingstoke: Palgrave Macmillan UK, 2014.
- Kershaw, Ian. *Hitler: Overmot Og Nederlag, En Biografi*. Oslo: Historie & Kultur, 2008.
- Kessler, Mario. "Only Nazi Games? Berlin 1936: The Olympic Games between Sports and Politics." *Socialism and Democracy Socialism and Democracy* 25, no. 2 (2011).
- Kissinger, Henry. *Diplomacy*. New York: Simon & Schuster, 1994.
- Kjeldstadli, Knut. *Fortida Er Ikke Hva Den En Gang Var : En Innføring I Historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget, 1999.
- Krüger, Arnd, and W. J. Murray. "The Nazi Olympics : Sport, Politics, and Appeasement in the 1930s." (2003).
- Langklep, Håvard. "Britisk Flåtepolitikk Og Den Anglo-Tyske Flåteavtalen Av 1935." Hovedoppgave i Historie, NTNU, 2003.
- Lorenz, Einhart O. *Veien Mot Holocaust*. Oslo: Pax, 2003.
- Lunn, Arnold. *The Kandahar Story : A Tribute on the Occasion of Mürren's 60th Ski-Ing Season*. London: George Allen & Unwin, 1969.

- Maiolo, Joseph A. *The Royal Navy and Nazi Germany, 1933-39: A Study in Appeasement and the Origins of the Second World War*. London: Macmillan, 1998.
- McDonough, Frank. *Neville Chamberlain, Appeasement, and the British Road to War*. Manchester: Manchester University Press 1998.
- Parker, Robert Alexander Clarke. *Chamberlain and Appeasement*. New York: St. Martin's Press, 1994.
- Polley, Martin. "The Amateur Ideal and British Sports Diplomacy, 1900-1945." *Sport in History Sport in History* 26, no. 3 (2006).
- Rabinbach, Anson, and Sander L. Gilman. *The Third Reich Sourcebook*. California: University of California Press, 2013.
- Reynolds, David. *Britannia Overruled : British Policy and World Power in the Twentieth Century*. London: Longman Publishing Group, 2014.
- Schaus, Gerald P., and Stephen R. Wenn. *Onward to the Olympics : Historical Perspectives on the Olympic Games*. Waterloo, Ontario: Wilfrid Laurier University Press, 2007.
- Taylor, Alan John Percivale. *The Origins of the Second World War*. New York: Atheneum, 1962.
- Williamson, Philip. *Stanley Baldwin : Conservative Leadership and National Values*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- Young, Kenneth. *Baldwin*. London: Weidenfeld and Nicolson, 1976.
- Young, Kevin, og Wamsley, Kevin. "Global Olympics Historical and Sociological Studies of the Modern Games (Volume 3, Research in the Sociology of Sport)." (2005).

8.2 Nettkilder

URL 1: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/fait_accomplis>

Fait Accompli. Sist aksessert 18.04.2017

URL 2: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/modus_vivendi>

Modus Vivendi. Sist aksessert 21.04.2017

URL 3: <<https://en.oxforddictionaries.com/definition/debacle>>

Débâcle. Sist aksessert 25.04.2017

URL 4: <<http://avalon.law.yale.edu/imt/partiii.asp>>

The Versailles Treaty June 28, 1919 : Part III. Sist aksessert 22.04.2017

URL 5: <<http://germanhistorydocs.ghi-dc.org/pdf/eng/English61.pdf>>

Volume 7. Nazi Germany, 1933-1945, Hitler's Confidential Memo on Autarky, August 1936.
Sist aksessert. 07.03.2017